

Invandrare i tätortsnära natur

- Kvalitativa intervjuer angående natursyn och nyttjande samt förslag till åtgärder

Immigrants in nature close to urban settings

- *Qualitative interviews concerning views and utilization and proposed measures to increase usage*

Lovisa Blomqvist

Institutionen för skogens produkter och marknader

Invandrare i tätortsnära natur

- Kvalitativa intervjuer angående natursyn och nyttjande samt förslag till åtgärder

Immigrants in nature close to urban settings

- *Qualitative interviews concerning views and utilization and proposed measures to increase usage*

Lovisa Blomqvist

*Examensarbete 20 poäng, D-nivå i ämnet biologi
Lovisa Blomqvist, naturresursprogrammet 98/02*

*Handledare: Anders Lindhagen, SLU/SPM
Yvonne Gunnarsdotter, SLU/inst. för landskapsplanering*

Foto omslaget: Gunilla Åkerman

Abstract

The aim of this study is to show how immigrants perceive and utilize Swedish nature. The study also intends to make suggestions on how immigrants can be encouraged to use nature close to where they live. The methods are qualitative interviews, group interviews and participant observations.

The results show that immigrants are a very heterogeneous group and there is no distinct immigrant-specific perspective. Although they are all immigrants their lifestyle widely vary. Their reasons for not going out into nature are diverse. Such reasons are the following: lack of friends, lack of time, poor weather, unpleasant environment and fear of being attacked. They also feel insecure in a new environment.

Much can be done to improve the situation. Information, preferably oral, and organized activities are good ways to get immigrants to take part in their environment. This can be done through guided tours, organized trips, picnics and parties. Given a larger perspective it is essential that they learn Swedish, get a job and become part of the community.

Sammanfattning

Detta examensarbete har utförts på uppdrag av Skogsstyrelsen som en del av EU-projektet Tätortsnära Skog för Människan. Syftet med examensarbetet är att synliggöra invandrades syn på naturen och deras vanor att nyttja den, samt att ta fram förslag på hur de ska kunna inspireras att nyttja tätortsnära natur mer.

Studien har skett genom kvalitativa intervjuer med invandrare i Huddinge och Haninge kommuner. Totalt har 39 invandrare i åldrarna 12 till 61 år från 18 olika länder intervjuats. De är både män och kvinnor med olika lång vistelsetid i Sverige och olika boendemiljö i ursprungslandet. Förutom dessa intervjuer med invandrare har även samtal förts med sex personer som arbetar med invandrare. Deltagande observation har också använts. För att nå syftet med arbetet har jag även tagit del av tidigare studier och litteratur.

Resultatet av denna studie visar att det inte finns ett typiskt invandrarperspektiv. Alla människor är olika och även invandrare har många olika roller. Dock är det vanligare bland invandrare än infödda svenskar att stå utanför samhället.

Hindren för invandrare att nyttja naturen är av olika karaktär. Det kan vara ensamhet, tidsbrist, kyla, otillgänglighet, kunskapsbrist och rädsla. Samtidigt handlar det om ett större perspektiv; för att känna intresse och vilja att gå ut i naturen krävs att de känner delaktighet i samhället.

Åtgärder som skulle förbättra förutsättningarna för invandrare att vistas i skog och mark är många. Det behövs ökade informationsinsatser, bättre tillgänglighet och framför allt intresseväckande aktiviteter som utflykter, guidade turer och festligheter. Det är viktigt att närmiljön känns trygg, välstädd och inbjudande vilket kan uppnås med städinsatser och annan skötsel. Samtidigt behövs insatser för att invandrare ska känna sig delaktiga i samhället. De bör lära sig svenska och komma ut i arbetslivet.

Förord

Detta examensarbete är en del av min utbildning på Naturresursprogrammet vid Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) i Uppsala. Arbetet omfattar 20 poäng på D-nivå inom ämnet biologi. Examensarbetet har utförts på uppdrag av Skogsstyrelsen och är en del av EU-projektet Tätortsnära Skog för Människan (Urban Woods for People) som syftar till att öka nyttjandet av tätortsnära skog.

Syftet med detta examensarbete är att synliggöra invandrares syn på naturen och deras vanor att nyttja den, samt att ta fram förslag på hur de ska kunna inspireras att nyttja tätortsnära natur mer. Jag har som biolog tidigare mest studerat naturen direkt och det har varit intressant och lärorikt att byta perspektiv och istället studera människors syn på naturen.

Jag vill tacka alla som hjälpt mig att genomföra detta arbete. Mina handledare Anders Lindhagen och Yvonne Gunnarsdotter har stöttat och hjälpt mig med många råd om material, metoder och upplägg. Johanna Fransila har som opponent kommit med värdefulla kommentarer. Skogsstyrelsen har genom Gunnar Nordanstig hjälpt till med kontakter. Jan-Åke Skoog har med mycket tålamod och entusiasm hjälpt mig att hitta lämpliga intervjupersoner och låtit mig intervjua dem som del i hans svenskundervisning. Gunilla Land och Marie Erlandsson har även de bistått med kontakter och lämpliga intervjupersoner. Ulla Berglund och Malin Almstedt har hjälpt till med material och tolkning av material. Jag vill även rikta ett tack till släkt och vänner som givit mig många tillfällen till diskussion och feedback under arbetets gång. Slutligen ett stort tack till alla intervjupersoner som med intresse och välvilja besvarat mina frågor.

Själv är jag född i Stockholms innerstad och uppvuxen i Stockholmsförorten Farsta och senare i Västerås. Mina föräldrar bor i ett centralt villaområde i Västerås med närhet till flera grönområden samt strandpromenaden utmed Mälarens strand. Eftersom jag är uppvuxen med hund har jag utnyttjat dessa grönområden mycket. Jag vill också nämna att båda mina föräldrar är landskapsarkitekter med stort intresse för natur och miljö. Vi har under hela min uppväxt utövat friluftsliv i form av promenader i skog och mark, bär- och svampplockning, korvgrillning, längdskidåkning, långfärdsskridskoåkning, segling, paddling och orientering. Vi har även ett lantställe och jag har själv sysslat med fårvallning med min bordercollie.

Vad gäller erfarenheter av människor från andra länder så har jag rest mycket i Europa och Amerika. Jag har under det senaste året deltagit i ett studentutbyte med Peru vilket bland annat inneburit att vi visat upp Sverige för tio peruanska studenter. Under min uppväxt har jag gått i invandrartäta skolor i Västerås. Men den allra närmaste kontakten med människor födda utanför Sverige är förstås mina egna underbara bröder. När jag var åtta år adopterade mina föräldrar ett treårigt tvillingpar från Portugal som efter många kulturkrockar nu är mycket välintegrerade svenskar.

Uppsala den 16 juni 2003

Lovisa Blomqvist

Innehåll

1. Inledning	3
1.1 Bakgrund och syfte	3
Bakgrund	3
Syfte och avgränsning	4
Begreppsdefinitioner	4
Disposition.....	5
1.2 Teori	5
Friluftslivets framväxt i Sverige	5
Känslan av att ”höra hemma”	6
Naturens betydelse för människor	9
Stadsplanering	12
Tätortsnära skog	13
Önskemål om tätortsnära skog och natur.....	14
Skötsel av tätortsnära skog och natur	15
Tidigare studier av minoriteters natursyn och nyttjande av naturen.....	15
Invandrare och integrering.....	18
2. Metod	20
2.1 Metodval	20
2.2 Upplägg av arbetet	22
2.3 Genomförande av intervjuer och deltagande observationer	22
2.4 Urval	23
2.5 Intervjuguiden	25
2.6 Utvärdering av metoden	25
3. Resultat	26
3.1 Vem?	26
3.2 Vad?	28
3.3 Var?	29
3.4 När?	29
3.5 Med vilka?	29
3.6 Förändring?	30
3.7 Varför?/ Varför inte?	31
3.8 Hinder?	32
3.9 Åtgärder?	36
3.10 Kunskapskontroll	40
4. Diskussion	40
4.1 Så ser användningen ut idag	41
4.2 Hinder	42
Tidsbrist.....	42
Transporter.....	42
Kyla	42
Smuts och nedskräpning	42
Rädsla och ensamhet.....	43
Kunskapsbrist	44
4.3 Perspektiv	44
Barn – vuxna.....	44
Kvinnor – män	45
Samhällsklasser.....	45
Stadsbo – landsbygdsbo.....	46
Utifrån – inifrån	46
Etnicitet.....	46

4.4 Åtgärder	48
Direkta åtgärder	48
Skolan	51
Undervisning utanför skolan	53
Aktuella projekt och utflykter.....	53
Naturen ska vara lättillgänglig och lockande.....	55
Arbete och språkkunskaper	56
4.5 Slutsatser och förslag	56
Fortsatt arbete	57
Konkreta tips att genomföra utifrån intervjuresultaten.....	59
Referenser.....	60
Tryckta källor	60
Otryckta källor.....	63
Internetreferenser.....	63
Bilaga 1 Intervjuguiden	
Bilaga 2 Foton som användes vid intervjuerna	

1. Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

Bakgrund

Denna studie är en del av EU-projektet Tätortsnära Skog för Människan (Urban Woods for People) som syftar till att hitta sätt att öka nyttjandet av tätortsnära skog. Projektet ska presentera sätt att direkt och indirekt stimulera den urbana människan till rekreation i den tätortsnära skogen. Målet är att få fler besök i skogen samt att öka upplevelsevärdet av besöken. Inom projektet finns många aktörer. Projektägare är Skogsvårdsstyrelsen Mälardalen. Deltagande partners är Skogsstyrelsen, Huddinge kommun, Haninge kommun, Kungliga Djurgårdens Förvaltning, De Handikappades Riksförbund samt Office National des Forêts (ONF) i Frankrike. (Skogsvårdsorganisationen 2003)

Projektet startades våren 2001 och beräknas pågå fram till 2005. Arbetet med projektet inleddes med en workshop i Paris och sedan dess arbetar Sverige och Frankrike parallellt med olika insatser. I Sverige ska handböcker och informationsmaterial skrivas, pilotskogar för rekreation anläggas, hemsidor på internet skapas, kurser och exkursioner hållas och lokalt medinflytande gynnas. (Jakobsson 2002 och Skogsvårdsorganisationen 2003)

Barn är en av målgrupperna för ovanstående projekt, eftersom de är nästa generations opinionsbildare och dessutom brukar undervisa sina föräldrar. Övriga målgrupper är äldre, funktionshindrade och nysvenskar. Detta examensarbete specialstuderar den sistnämnda gruppen, invandrare.

Människor med invandrabakgrund vistas i skog och natur mindre än infödda svenskar. Statistiska centralbyrån (1997) presenterar siffror på hur stor procent av olika grupper som promenerar i skogen mer än 20 gånger under en tolv månadersperiod. För människor med "båda föräldrar födda i Sverige" var siffran 32 procent medan motsvarande siffra för "samtliga födda utomlands" var 27 procent. Denna skillnad kan tyckas måttlig, men vi kan anta att gruppen av utlandsfödda är mycket heterogen. En stor del utgörs av invandrare från Sveriges grannländer som kan antas ha ett rekreativt mönster som liknar infödda svenskar, vilket innebär att det med största sannolikhet finns utomnordiska invandragrupper som är utemera sällan.

Statistik från Statistiska centralbyrån visar att utländska medborgare och naturaliserade invandrare, personer som fått svenskt medborgarskap efter invandring till Sverige, ägnar sig mindre åt trädgårdsarbete, strövande i naturen och utflykter i fritidsbåt än infödda svenskar. Detta beror delvis på boendeformen, de flesta utlänningarna bor i flerfamiljshus i stora tätorter. Samtidigt kan noteras att naturaliserade invandrare nöjespromenerar mer än infödda svenskar; 53 procent mot 50 procent. (SCB 1993)

Även en färsk undersökning av nyttjandet av Järvafältet visar att relativt nyanlända invandrare har lägre besöksfrekvens än andra. Detta gäller främst de som kommer från utomeuropeiska länder. (Ericson 2001)

Syfte och avgränsning

Syftet med examensarbetet är att synliggöra invandrades syn på naturen och deras vanor att nyttja den, samt att ta fram förslag på hur de ska kunna inspireras att nyttja tätortsnära natur mer. Det är allmänt känt att vi alla mår bättre av frisk luft, motion och naturupplevelser. Det är särskilt viktigt för invandrare eftersom denna grupp ofta har en sämre social situation och hälsa än genomsnittet (Integrationsverket 2003). Naturupplevelser är något som kan avnjutas till låg eller ingen kostnad. Många invandrare har en pressad ekonomisk situation och att hitta fritidsintressen som inte kostar pengar kan vara viktigt för familjen. Slutligen är det också en fråga om integration. ”Svenskar” är ett friluftsfolk som generellt sett rör sig ute i naturen året runt. De ägnar sig åt allt från orientering och skidåkning till bär- och svampplockning. Den ojämförligt vanligaste aktiviteten är att promenera (Kulturdepartementet 2000). Det är viktigt att invandrare tar del av den svenska kulturen för att integreras i det svenska samhället.

För att nå syftet diskuteras följande frågeställningar i arbetet.

1. Vilka inställningar har olika invandrargrupper till rekreation i tätortsnära natur/skog?
2. Varför besöker dessa invandrargrupper tätortsnära natur? Vilka naturmiljöer är attraktiva? Vilka typer av anläggningar nyttjar invandrare?
3. Varför besöker invandrare inte tätortsnära natur?
4. Vilka åtgärder kan tänkas öka invandrades nyttjande av tätortsnära natur? Behövs utbildning/information? Saknas vissa naturtyper eller anläggningar?

Geografiskt har denna studie avgränsats till Haninge och Huddinge kommuner. Invandrare från nordiska länder är inte med i studien, då jag anser att deras vanor troligen liknar svenskföddas. I övrigt har jag försökt få ett så brett urval som möjligt av intervjupersoner för att få med så många olika synvinklar som möjligt.

Ursprungligen var tanken med detta arbete att studera hur invandrare nyttjar tätortsnära skog. Jag kom dock snart fram till att det är få invandrare som verkligen når ut i skogen. Därför bestämde jag mig för att studera deras vanor att vara ute överhuvudtaget och jag valde en mycket bred definition av natur, se nedan.

Begreppsdefinitioner

Invandrare: I detta arbete används begreppet invandrare för människor med ”utländsk bakgrund” vilket innefattar utrikes födda samt inrikes födda vars båda föräldrar är födda utomlands. Jag ville inte begränsa mig till utländska medborgare eftersom det skapar problem då många som invandrat blir svenska medborgare efter en tid i Sverige. (Integrationsverket 2003)

Tätortsnära skog: Områden som av skogsvårdslagen definieras som skogsmark och som på grund av läge och typ utnyttjas i mycket hög grad för rekreation. Den tätortsnära skogen sträcker sig vanligtvis upp till 1,5 km ut från bebyggelse, motionsanläggningar eller liknande. (Skogsstyrelsen 1991)

Park: Anlagd mark med rekreationsanläggningar samt gång- och cykelvägar (Boverket 2002).

Natur: Jag har valt att låta begreppet natur innefatta inte bara den vilda naturen och skogen utan även gårdar mellan hus, trädgårdar, badplatser, grillplatser, skogsdungar och parker.

Kultur: Begreppet kultur används i detta arbete med tre olika betydelser. Oftast förekommer det i betydelsen ”en grupp som delar gemensamma föreställningar” (*systems of shared meaning*, Geertz 1973). Kulturbegreppet används dock även i betydelsen kulturarv/historia. Den tredje betydelsen av kultur är finkulturen; att delta i teater, konserter och läsa böcker.

Disposition

I inledningskapitlet gör jag en kort genomgång av den svenska natursynen och svenskars friluftsliv genom tiderna för att jag sedan ska kunna jämföra och studera invandrades natursyn och nyttjande av naturen. Jag har också tagit upp andra undersökningar om hur människor uppfattar sin närmiljö. Jag definierar och diskuterar tätortsnära skog, parker med mera. Jag nämner invandring och integrationsarbete för att bättre förstå förutsättningarna för den grupp jag studerat i detta arbete; invandrare.

I metodkapitlet förklarar jag vad det innebär att göra kvalitativa intervjuer samt varför jag valt denna metod. Hur arbetet har lagts upp och genomförts beskrivs också.

I resultatkapitlet presenterar jag resultaten av intervjuerna och de deltagande observationerna. Jag belyser svaren på frågeställningarna med citat från intervjuerna.

Slutligen diskuterar jag resultaten av intervjuerna och litteraturstudierna i diskussionskapitlet. Jag försöker förstå resultaten genom att presentera olika perspektiv och hinder. Sedan föreslår jag åtgärder för att förbättra förutsättningarna för invandrare att vara ute i natur och parker.

1.2 Teori

Friluftslivets framväxt i Sverige

Friluftslivet och naturkontakten har ansetts ha fostrande betydelse under 1900-talet i Sverige. Det talas ofta om ”den svenska naturen” och ”det naturälskande svenska folket”. I Sverige är allemansrätten en grundstomme i friluftslandskapets tillgänglighet. Friluftsförbundet, Svenska Scoutförbundet och 4H-rörelsen har inneburit organiserad ungdomsfostran. Sedan början av 1900-talet har friluftslivet fått en allt viktigare pedagogisk roll i den svenska skolan och friluftaktiviteter har sedan dess haft en viktig roll inom idrottsämnet. Enligt 1955 års läroplan skulle friluftsverksamhet främst innebära lekar och idrottsövningar men även jordbruksarbete, skogsvårdsarbete och bärplockning fick förekomma. Detta ligger nära det som idag kallas utomhuspedagogik, att lära genom direktupplevelser av verkligheten. (Sandell & Sörlin 2000)

Som en kontrast till industrisamhällets ohälsosamma förhållanden fanns en romantisk längtan efter återgång till det gamla bondesamhället under senare delen av 1800-talet (Toler 1994). Tanken om naturens positiva effekter på människors hälsa ledde till föreställningen om att friluftslivet är en motvikt till vardagslivet i staden. Fysisk aktivitet i den friska luften skulle uppväga den osunda miljön i staden med dåliga arbetsförhållanden och stillasittande i skolan. Dessutom ansågs det sunda livet i naturen verka som motmedel mot kriminalitet, drogmissbruk och allmän moralisk förslappning. (Sandell & Sörlin 2000)

Det finns två sätt att se på friluftsliv. Det ena innebär att man ser friluftslivet som en metod att nå hälsa och välbefinnande. Det andra innebär att se friluftslivet som ett mål, själva naturmötet samt mötet med sig själv och andra människor under utövandet av friluftsliv har ett värde i sig. (Sandell & Sörlin 2000)

I Sverige har 1900-talet varit präglad av friluftsliv, vilket var knutet till två stora strukturerande samhälliga institutioner, det industriella lönetarbetet och den moderna nationalstaten. Idag är dock nationell fostran inte lika aktuell utan istället blir internationella gemenskaper samt lokala och regionala gemenskaper viktigare. Samtidigt finns det en tydlig tendens till att industrisamhällets skarpa gräns mellan arbete och fritid håller på att försvinna. I dag ägnar vi oss åt en mängd olika aktiviteter som undervisning, turism, idrott, camping, trädgårdsskötsel, koloniverksamhet, bärplockning, jakt, fiske, motorbåt, snöskoter och så vidare. Det är svårt att dra gränsen för vad som är friluftsliv. Även gränsen mellan naturpräglade landskap och andra landskap kan vara svår att urskilja. Dessutom uppstår hela tiden nya platser att tillbringa sin fritid på, som inte alls handlar om friluftsliv: shoppinggallerier, charterturismens destinationer, storstadens nöjesliv, kulturkonsumtion samt platser för fysisk träning inomhus. Friluftslivet kommer under 2000-talet knappast att vara detsamma som under 1900-talet. Människor kommer troligtvis att fortsätta vilja vara utomhus, röra på sig och lära sig saker i naturen. Men hur, när, var och med vilka är svårt att gissa. Det finns nästan oändligt många former och möjligheter för möten med naturen. (Sandell & Sörlin 2000)

Två stora förändringar skedde under 1900-talet vad gäller skogsanvändningen i Sverige. En övergång har skett från en mångsidig lokal användning av skogen till en intensiv ensidig virkesproduktion. Samtidigt har skogen fått en allt större betydelse för rekreation och turism. Friluftsliv, rekreation och turism har blivit viktiga professionella, ekonomiska och regionala aktiviteter. (Sandell 1991)

Det nordiska friluftslivet har varit präglad av enkelhet och popularitet i kontrast till mer specialiserade och kommersiella utomhusaktiviteter i Nordamerika och kontinentala Europa. Detta beror till stor del på den unika traditionen med allemansrätt i Sverige, Norge och Finland, vilken bland annat innebär att alla har rätt att röra sig fritt, plocka svamp, blommor och bär och så vidare inom vissa restriktioner. Allemansrätten kan ses som det fria utrymmet som blir kvar mellan restriktioner bestående av ekonomiska intressen, privata intressen och bevarandebestämmelser. Idag begränsas detta utrymme dessutom av specialiseringen och rationaliseringen av landskapet. (Sandell 1991)

Känslan av att "höra hemma"

Det är ganska mycket som krävs för att man ska känna att man hör hemma på en plats. Yvonne Gunnarsdotter (2000) urskiljer tre komponenter som skapar "höra hemma"-känslan. Det är människor, plats och tid. För det första krävs det att man har människor omkring sig som man känner samhörighet med; släkt, vänner och bekanta. För det andra krävs det att man känner platsen, dess genvägar och "smultronställen". För det tredje krävs tid. Det är mycket lättare att känna sig hemma på en plats om man känner till platsens historia, om man vet hur platsen har använts tidigare och vilka som bodde där innan.

Maria Nordström (1998) har skrivit en artikel på temat "Barndomens landskap formar vår identitet". Bara titeln anspelar på att invandrare skulle kunna ha svårt att känna igen sig i det främmande svenska landskapet. Hon skriver att "Barndomens landskap är viktigt för oss

därför att det ger oss en konkret förankring i tillvaron. På denna plats, här, hör jag hemma.” Nordström skriver i sin artikel om att det vi upplever idag bygger på tidigare erfarenheter och sätt att förstå omvärlden. Hon menar att om vi inte haft tidigare upplevelser som hjälpt oss att tolka och uppfatta vår omgivning på ett särskilt sätt så skulle det vara svårt att utveckla nya förhållningssätt. Jag anser att detta är en förklaring till varför det kan vara svårt för invandrare att tolka och förhålla sig till den svenska naturen.

Även Patrik Grahn (1991) anser att människor redan som barn bygger upp en uppfattning av den fysiska verkligheten, den sociala verkligheten, sig själv och av den roll man själv har. Denna uppfattning är avgörande för krav på och uppskattning av parker och andra rekreationsområden. Grahn anser dock att uppfattningen är formbar och ändras under uppväxt och åldrande. Det kan alltså vara svårt för nyanlända invandrare att ta till sig och uppskatta sin nya miljö, men med tiden kan de lära sig att förstå de svenska förhållandena.

Liksom Sandell & Sörlin (2000) anser Nordström (1998) att naturen har en framträdande roll i den svenska kulturen och att naturupplevelser värderas högt. Redan tidigt i livet riktas det känslomässiga engagemanget mot naturen och detta tycks sedan bli bestående och utgöra en del av den kulturella identiteten. Nordström berättar även om en studie, som jämför miljöföreställningar hos svenska och franska skolbarn. Denna studie visar att svenska skolbarn skriver om natur och platser medan franska barn skriver om personer när de beskriver hur de skulle vilja bo. Nordström menar att detta pekar på att för franska barn har bostaden en tydlig social innebörd som den saknar för svenska lika gamla barn. De svenska barnen intresserar sig istället för bostadens omgivning och närheten till natur och grönska. Nordström menar att det är just på grund av att svenskar under så lång tid av barndomen har ett starkt känslomässigt engagemang i naturen som den blir betydelsefull även för vuxna. Detta gör att svenskar gärna vill leva nära naturen och tycker om att vistas i den, samt dessutom är beredda att värna om naturen.

På detta tema spinner Ulla Berglund (2001) vidare i sin artikel ”Neighbour Nature – Joy or Fear”. Många studier i nordliga länder har visat på en hög uppskattning av närhet till natur. Men denna bild hotas idag av dåligt underhåll samt av rädsla för kriminalitet. Detta visar kvalitativa studier i två förortsområden; Bredäng, Stockholm samt Mezciems utanför Riga i Lettland. Överallt verkar kontakten med naturen minska. Detta beror på modernisering och rörlighet, vilket leder till att platsanknytningen försvagas. Kanske visar detta på en övergång till en mer internationellt vanlig relation till naturen. Vad innebär detta för stadsplaneringen och för den framtida stadsmiljön, undrar Berglund.

Studier av nationellt arv i Europa visar att människor i centrala och södra Europa betonar sitt historiskt uppbyggda kulturarv medan svenskar och letter betonar naturen. Den fysiska miljön är nära relaterad till ”livskvalitet” och detta gäller speciellt människor med låg status. Människor känner sig mer tillfredsställda med sina hem, sina jobb och sina liv när de har tillräcklig tillgång till natur i stadsmiljön. Naturen i staden är en stor glädjekälla med upplevelser av skönhet och välbehag, möjlighet till trevliga aktiviteter och tillfällen att möta och se vänliga människor. (Berglund 2001)

Även om naturen har en speciell roll i nordiska länder så är det inte unikt för nordiska kulturer att uppskatta naturen. Det verkar man göra överallt även om naturen används och respekteras på olika sätt. I vilken utsträckning, i vilka former och för vilka syften som naturen uppskattas varierar med tid, plats och tradition. Natur i bred mening ses dock normalt som en

önskvärd kvalitet i städer. Med natur menas då parker, trädgårdar, gatuträd och blomsterarrangemang, liksom skogar, ängar och vatten i olika former. (Berglund 2001).

Idag lever även nordiska människor till största delen inomhus i städer, med mindre och svagare kontakt med naturen än förfäderna hade, som i mycket högre grad var tvungna att leva med och av naturen och naturbaserad produktion. Med den dagliga- eller veckoslutskontakt som är typisk för det moderna livet, är det troligt att synen på naturen blir mer och mer mottagligt för olika trender och vad som det propageras eller inte propageras för i media. I moderna städer lever vi bland främlingar. Vi är på många sätt beroende av dessa främlingar, vars goda eller dåliga avsikter vi aldrig kan vara säkra på. Detta ger en osäkerhet. Med svagare kontakt med grannar blir vi också mer och mer beroende av media och reklam för information, även vad gäller vårt eget område. Grannskapets natur är av lågt kommersiellt intresse och få saker – förutom våld – som sker där, är sådant som media uppmärksammar. Alltså, om man inte bor i centrum, handlar det man lär sig om sitt område via media troligen mer om saker som inte borde hända istället för att beskriva de trevliga upplevelserna vid en skogspromenad eller dylikt. (Berglund 2001)

I det långa loppet påverkar de negativa skrivierna synen på grannskapet, inklusive naturen. Det finns inga bevis för att Stockholmsförorterna är farligare än till exempel förortsområden runt Riga men information i media om otrevliga händelser är frekvent i Stockholm och människor pratar om det. I Riga, Lettland, är informationen troligen mycket mindre förekommande, framförallt är det inget som människor pratar om. Även om det finns en känsla för naturen så försvagas förståelsen på grund av mindre praktisk kännedom och mindre uppenbart beroende av naturen. (Berglund 2001)

Idag är det inte spöken och vilda djur man är rädd för utan snarare våldsamma och farliga människor och ibland deras hundar. Barn i förortsområden har ofta mycket restriktioner för sin utomhusvistelse på grund av farliga människor. Barn i hyresbostäder verkar använda mycket mindre av sitt grannskap och dess natur än barn i villaområden. Känslan av osäkerhet gör att intresset för områdets natur minskar i lågstatusområden kända för social instabilitet. I Bredäng är det inte ovanligt att även vuxna kvinnor undviker att gå ensamma i närliggande skogsområden, även dagtid och även om de skulle vilja gå ut för att få motion. Attityden är ”om det händer i Tensta så kan det lika gärna hända här”. Grannskapet ses inte som ett säkert hem där man känner alla och ingen vill skada en. Det är däremot en plats som alla andra som är full av främlingar och människor man inte kan lita på. (Berglund 2001)

Det tar tid att lära känna en plats, att göra den till ”hemma”. Idag flyttar många människor ganska ofta, ibland långa avstånd och mellan platser som är mycket olika, inte minst vad det gäller naturen. I Bredäng klagade även människor som bott där mer än tio år över att inte känna sig hemma. Detta kan förklaras dels av arkitekturen, impopulära opersonliga långa åttavånings skivhus, och dels av att de olika grupperna, mest medelålders och äldre nordbor samt yngre invandrarfamiljer från olika länder, inte umgås med varandra och i många fall inte tycker om varandra. Dessa problem är vanliga i många områden i Stockholms utkanter. Invandrarna anklagas för nedskräpning, för att vara högljudda och för att inte ta hand om sina barn samtidigt som invandrarna ibland ogillar saker som svenskarna gör. Denna spända situation påverkar utomhuslivet, ganska ofta får man misstänksamma, ovänliga blickar när man är ute – såväl i shoppingcentret som på stranden. (Berglund 2001)

Naturens betydelse för människor

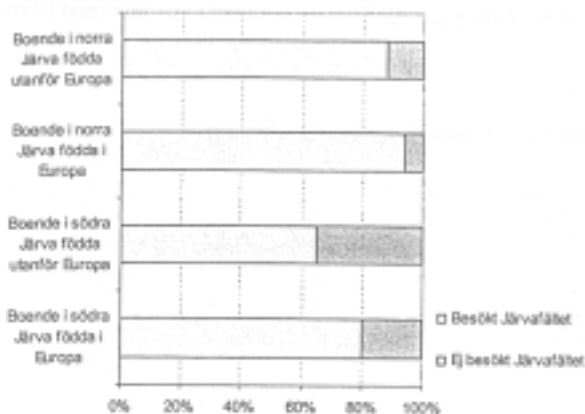
Det finns ett samband mellan nära kontakt med naturen och en känsla av respekt, omsorg och även aktivt miljöengagemang. Därför är kvalitet och kvantitet vad gäller kontakten med naturen av största vikt i kampen för ett uthålligt samhälle i industrialiserade länder. (Sandell 1991)

Idag lever minst 80 procent av barnen i Sverige i urban miljö. I en undersökning bland 900 18-åringar prioriterades ”att ha en frisk natur” högst bland alternativ som social säkerhet, levande landsbygd, lag och ordning, pulserande stadsliv etc. (Persson 1989 i Sandell 1991)

En enkätundersökning i Enköping och Västerås visade att det bedömdes lika viktigt att ha nära tillgång till ”natur och grönområden” som basservice, viktigare än en rad andra bekvämligheter. (Berglund 2001)

En postenkät till vuxna svenskar visade att en stor majoritet, 94 procent av de svarande, höll med om påståendet ”att spendera tid i skog och land, vid en sjö eller vid havet får mig att känna mig avslappnad och harmonisk”. Den huvudsakliga orsaken till det var enligt 75 procent att de tyckte om att vara ute i naturen. Andra orsaker var att de tyckte om att plocka bär och svamp, fiska och jaga. (Uddenberg 1995 i Hörnsten 2000)

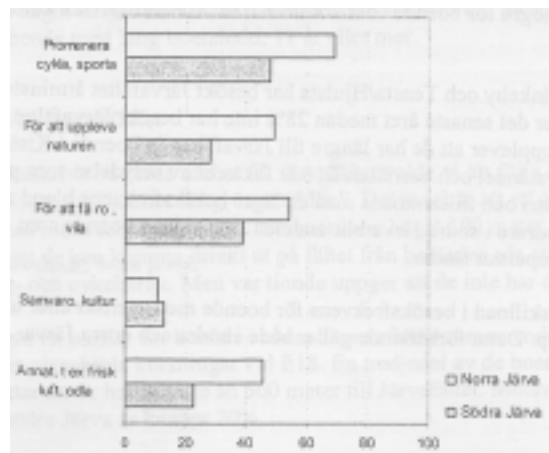
Sverige domineras idag av skog. När svenskar uttrycker hög värdering av naturen, kan den anses representeras av skog (Uddenberg 1995 i Hörnsten 2000). Skogsbesök är vanliga på fritiden och medianfrekvensen är 1-2 besök på två veckor (Lindhagen 1996, Hultman 1983 i Hörnsten 2000).

Figur 1. Besöksfrekvens (%) på Järvafältet för boende i norra och södra Järva efter födelseland. (Ericson 2001, sida 11)

En ny studie av Ericson (2001) visar att invandrare besöker det delvis skogsbeväxtade rekreativområdet Järvafältet i Stockholm mer sällan än andra och att de använder det lite annorlunda än svenskfödda. Av befolkningen i södra Järva (Rinkeby, Tensta, Hjulsta) har 73 procent utländsk bakgrund och andelen som kommer från länder utanför Europa är mycket hög. I norra Järva (Kista, Husby, Akalla) har 45 procent utländsk bakgrund. Figur 1 visar att de boende i södra Järva besöker Järvafältet mer sällan än de boende i norra Järva. Ericson anser att detta till största delen beror på att det finns mer invandrare i södra Järva. Figur 1

visar även att människor födda utanför Europa besöker Järvafältet mer sällan än de som är födda i Europa. Det finns också en skillnad i vad människor gör. Samvaro och kultur verkar särskilt viktigt för boende i södra Järva, vilket kan tänkas gälla för många invandrare, se figur 2.

Figur 2. Vad de gör (%) som besöker Järvafältet minst några gånger i månaden. Mer sällan och aldrig redovisas ej. (Ericson 2001, sida 11)

Invandrades miljöintresse ligger på ungefär samma nivå som svenskarnas. Det finns inga specialstudier av olika invandrargrupperns miljöengagemang. (Bennulf 1999)

Ett grönområdes struktur påverkar hur det uppfattas och användas. Detta tar Grahn & Berggren-Bärring (1995) upp i sin rapport "Grönstrukturens betydelse för användningen" där de har studerat grönstrukturen i tätorterna Lund, Västerås och Uppsala. I rapporten använder de begreppet "grönområde" för såväl kommunal parkmark som kyrkogårdar, idrottsanläggningar, landstingens sjukhusområden, tätortsnära natur, skolgårdar, torg, gågator, etc. Kort sagt de områden som människor i deras studie uppfattar som rekreationsmark. Begreppet "grönstruktur" används för utbudet av grönområden i en enskild tätort, såväl till total sammanlagd yta som till antal områden, var de ligger och fördelningen av dessa områden på skilda storlekskategorier. Även kvaliteten på grönytorerna och upplevelsevärden innefattas.

Förutom avstånd och tillgänglighet styrs valet av grönyta för rekreation av de åtta parkkaraktärerna: vildheten, artrikedomen, rymden, rofylldheten, lekmöjligheterna, idrottsmöjligheterna, det festliga och det kulturella. (Grahn & Berggren-Bärring 1995)

Människor väljer en mängd olika aktiviteter för sin rekreation. Det är samlaraktiviteter (bär- och svamplockning), vildmarksaktiviteter (scouter och friluftfrämjandet), frisksport (terränglöpning, längdskidåkning, orientering), rörelselekar, artstudier, naturutflykter, trädgårdsstudier, socialisationsaktiviteter (att titta på andra människor, att handla på torg), nöjesaktiviteter (att gå på café, se på underhållning), kulturaktiviteter (se på äldre hus, statyer, besöka utställningar). (Grahn & Berggren-Bärring 1995)

Rapporten visar att den sorts park som de flesta har stort behov av är stor och lummig, tyst och rofylld och ska gärna finnas mycket nära där man bor. Detta är dock inte lätt att lösa i stadsplaneringen, eftersom efterfrågan på bostäder ökar hela tiden. En annan konflikt är intressekonflikten mellan olika parkbesökare. Barn tycks bäst stimuleras till kreativa fantasilekar i stora naturparker. Samtidigt kan andra besökare störas av dessa livligt lekande

barn. En slutsats i rapporten är att om grönstrukturen ska fungera i en stad så krävs både strategiskt planarbete och noggrann detaljutformning. Parkers påverkan på människors hälsa är en viktig och samhällsekonomiskt betydelsefull aspekt. Parker kan ha en positiv inverkan på människors koncentrationsförmåga och sänker stress- och irritationsnivån. Promenader i parker ger frisk luft, naturligt dagsljus och bättre muskelmassa. Detta bidrar till ett friskare och mer harmoniskt liv. (Grahn & Berggren-Bärring 1995)

Besökarnas ålder är mycket avgörande för hur parker uppfattas och används, men intressen spelar också in, liksom barns uppväxt och utveckling av kroppsfunktioner. Miljöer för barn bör ha gott om utrymmen, tåliga ytor, natur, växtlighet, kullar, djur och grunda dammar. Grahn har undersökt betydelsen av parker och grönområden för människor inom föreningar, på daghem, i skolor, på sjukhus, inom åldringsvården och andra offentliga institutioner. Dessa organisationer anser att gårdar och parker är av stor betydelse för pedagogisk, social, fysisk och allmänt friskvårdande verksamhet. De organisationer som har egna områden/gårdar är betydligt mer nöjda med sin utomhusverksamhet och de genomför mer än tre gånger så många aktiviteter. (Grahn 1991)

Bland miljöpsykologer har under en längre tid en diskussion förts om naturens läkande kapacitet, såväl inom staden som utanför. Det finns olika teorier men alla är överens om att naturliga miljöer generellt är bättre än stads- eller inomhusmiljö för avslappning och återhämtning från negativ stress eller mental ohälsa orsakad av påfrestningarna i det moderna stadslivet. (Bergh Lund 2001)

Behovet och nyttan av att vara ute i naturen varierar. Kanske påverkas en utsatt grupp annorlunda av en utevistelse. Ottoson & Grahn (1998) har studerat utemiljöns betydelse för äldre med stort vårdbehov. De undersökte hur koncentrationsförmåga, puls och blodtryck påverkas av utevistelse. Undersökningen visade att en kort utevistelse ökar koncentrationsförmågan signifikant direkt efter utevistelsen hos äldre med stort vårdbehov. De försökte också undersöka om naturupplevelser påverkar olika människor olika starkt. Det visade sig att ju sämre "balans" man hade, desto större blev påverkan av en utevistelse. Detta skulle kunna förklaras med att människor i obalans har närmare till känslor av flykt och fara och därför omedvetet känner trygghet i ett "urhem" i form av en trädgård eller ett ljust, öppet naturområde som äng och hagmark. Alltså är det särskilt viktigt att svaga grupper har möjlighet till utevistelse eftersom påverkan är kraftigare och mer nödvändig. Utevistelse är en god investering, både för hälsan och för det allmänna välbefinnandet och glädjen.

Enligt en undersökning av Grahn utnyttjar människor som redan har egen trädgård eller liknande de allmänna park- och grönområdena mer än de som inte har egen trädgård. En egen trädgård ger möjlighet till "enkel" rekreation som ger psykisk kraft och bättre balans så att man får ork att utnyttja grönområden på längre avstånd. Människor och grupper med dålig psykisk balans måste ha möjlighet till rekreation på nära håll för att få motivation att utnyttja andra områden och möjligheter. (Grahn 1988)

Bland motiven till utomhusrekreation kan nämnas social, ideologisk, utbildande och folkhälsa. Idag är det hälsoaspekten som dominerar. På nationell nivå har observerats att fysisk inaktivitet är en av de viktigaste faktorerna bakom dålig hälsa och för tidig död bland vuxna och äldre i Sverige. Bland olika typer av motion är det promenader som har högst potential att öka den fysiska aktiviteten. (Folkhälsoinstitutet 1999 i Hörnsten 2000)

Stadsplanering

De flesta svenska städer är gröna. Den oexploaterade andelen övergår ofta 30 procent av den totala ytan. År 1990 täckte parker och skogsområden i genomsnitt 15 procent av ytan i de största städerna. Enligt Nordiska rådet är nordiska riktlinjer för ”goda förutsättningar för rekreation” att det finns en park på minst 10-20 hektar högst 500-800 meter från människors bostad. Det ska också finnas mindre parker inom ett gångavstånd på 300 meter. Med denna standard blir det inga kompakta städer. Stockholms län har i sin regionalplanering satt upp relativt nya riktlinjer (1996) för tillgänglighet till gröna områden i stadsområden. Där finns det ett planeringsmål på ett avstånd av maximalt 300 meter, 6 minuter gångavstånd, till en mindre park på 0,6-3 hektar. (Berglund 2001)

I Stockholms Parkprogram (2002), som är på remiss i skrivande stund, anges att följande ska finnas tillgängligt för att uppnå god parktillgång:

Inom 200 m: grön oas, lek, promenader, ro, sitta i solen

Inom 500 m: blomprakt, bollspel, folkliv, parklek, picknick

Inom 1 km: bad, båtliv, djurhållning, evenemang, fiske, löpträning, odling, pulka, ridning, skridsko, skidor, skogskänsla, uteservering, utsikt, vattenkontakt, vild natur

Med tillgänglighet menas nåbarhet, framkomlighet, offentlighet.

Grönstrukturen byggs upp av:

Grönytor och friytor < 0,5 ha i bebyggelsen.

Kvartersparker 0,5-5 ha inom 200 m (kvarter, stråk, strandpark, kajpark, parktorg, täppa).

Stadsdelsparker 5-50 ha inom 500 m (naturpark, landskapspark, bergspark, stadspark).

Natur- och friluftsområden >50 ha inom 1 km. (Stockholms Parkprogram 2002)

För att uppnå en rik parkkultur och skapa identitet finns flera aspekter att arbeta med.

Historia: vårda kulturmiljöer, minnen och fornlämningar

Platsen: förstärk landskapsbild och platsens identitet

Kultur: utveckla landskapsarkitektur, trädgård och konst

Samarbete och dialog mellan förvaltare och brukare underlättar. Trygghet och säkerhet är en förutsättning. (Stockholms Parkprogram 2002)

Stadsplanerarna i Stockholm vill förbättra förhållandena i områdena i utkanten av staden genom att bygga mer och få en ”kompakt stad”. Boende i de gröna utkanterna av till exempel Stockholm bedömer dock ofta naturen som den största kvaliteten i området. Idén med den ”kompakta staden” verkar ha dåligt stöd där eftersom människor är vana att ha natur av hög kvalitet utanför dörren. Om man bor i ett flervåningshus, vilket är vanligt men impopulärt i de moderna Stockholmsområdena, kommer nya byggnader på intilliggande grönområden knappast att göra situationen bättre, snarare sämre. Det krävs mer motortrafik och parkeringsplatser med mera samtidigt som förbättrad service och miljö knappast är självklart. (Berglund 2001)

På vissa ställen kan buskar och skogsdungar öka oron för säkerheten. De ses som möjliga gömställen för kriminella medan öppnare stadsområden uppfattas som säkrare. Att det är vårdat är särskilt viktigt för människor som bor i lågstatusområden. När det är välstädat och prydligt betyder det att platsen sköts och ses över regelbundet. Detta ger en känsla av ordning och säkerhet. Ibland undviker stadsplanerare att planera parker i sådana områden eftersom de anser att det bara leder till fara. Detta leder till att invånare i de minst populära grannskapen kommer att förlora naturkvalitet och därmed möjligheter till positiva och hälsosamma

upplevelser i närheten. Rädsla slår då ut en källa till glädje som finns i andra områden. (Berglund 2001)

En slutsats av ovanstående litteraturgenomgång är att det ska finnas mångfald i utemiljön. Det ska finnas attraktiva platser spridda över stadens alla delar som tillgodoser behov och krav från människor med olika ålder, förmåga och resurser (Berglund & Jergeby 1998).

Tätortsnära skog

Vardagsumgänget med naturen är i hög grad koncentrerat kring tätorterna. I Sverige är arealen produktiv skogsmark cirka 23 miljoner hektar. Drygt en procent eller 300 000 hektar av denna ligger nära någon tätort eller i något friluftområde. Det är dessa tätortsnära skogar som i hög grad utnyttjas som rekreationsområde. I genomsnitt har den tätortsnära skogen cirka 250 gånger fler besökare än den övriga svenska skogen. Det finns dock många intressen som ska samsas i dessa områden. Därför bör skogens skötsel och avverkning utföras med stor försiktighet och hänsyn till de boende i närheten samt till friluftslivets intressen. (Skogsstyrelsen 1991)

Andelen tätortsnära skog varierar starkt inom landet. I Stockholms län utgör den 20 procent av hela skogsmarksarealen, i en mellansvensk kommun kanske två procent och i en norrländsk glesbygdskommun högst en promille. Den tätortsnära skogen ligger på mark som enligt skogsvårdslagen definieras som skogsmark. Men inne i tätorter finns det dessutom trädbevuxen mark som inte är skogsmark i lagens mening och som kan ligga inom detaljplanerat område. (Skogsstyrelsen 1991)

Den tätortsnära skogen karaktäriseras av hög besöksfrekvens men denna avtar ganska snabbt med avståndet från bostaden. Ju längre bort skogen ligger desto mindre utnyttjas den för rekreation. Men besöksfrekvensen beror också på terräng, skogstillstånd, närhet till sjö, tillgång till stigar och eventuellt friluftsgård eller motionsanläggning. Om det finns ont om skog kring en tätort så blir besöksfrekvensen mycket hög i de få områden som finns. Vid god tillgång på närbelägen skog blir det oftast en jämnare fördelning av besökarna och totalt fler besökare. (Skogsstyrelsen 1991)

Man kan dela in den tätortsnära skogen i zoner efter besöksfrekvensen. Den inre zonen eller närströvområdet gränsar ofta till bebyggelse eller andra anläggningar. I denna zon finns ofta mycket stigar, besöksfrekvensen är hög och skogsbruket är begränsat. Friluftslivet väger tungt i dessa områden och skogsbruket måste anpassas till detta. Kommunen är vanligen markägare. Det är svårt att ange avstånd eftersom det varierar mycket med omständigheter som utnyttjandegrad och läge. Ett ungefärligt mått på den inre zonen är 0-0,5 kilometer från bebyggelse, motionsanläggning eller liknande. Den yttre zonen sträcker sig ytterligare cirka 1 kilometer ut från tätorten. I den yttre zonen finns ofta motionsspår och vandringsleder. Det är inte bara avståndet till tätorten som avgör vilken zon ett område hör till utan även skogens värde ur friluftssynpunkt samt besöksfrekvensen. När besöksfrekvensen inte är mycket större än för vanlig skogsmark övergår den tätortsnära skogen i produktionsskog. (Skogsstyrelsen 1991)

Vad gäller ägandeförhållanden skiljer sig den tätortsnära skogen markant från övrig skogsmark. Kommunerna äger 1,6 procent av landets hela skogsmarksareal. Däremot äger de hela 180 000 ha eller cirka 60 procent av den tätortsnära skogen. Detta betyder att de speciella skötselrekommendationer och hänsynsregler som bör gälla tätortsnära skogar berör främst

kommunägd mark. Den privatägda skogen ligger normalt längre bort från bebyggelse och/eller fritidsanläggning och där kan skogsbruket bedrivas utifrån privatekonomiska intressen. (Skogsstyrelsen 1991)

De tätortsnära skogarna har stor betydelse för friluftslivet genom:

- rekreation (promenader, vandring, bär- och svamplockning mm)
- motion (motionslöpning, skidåkning mm)
- lek ("mulle", bygga kojor mm)
- undervisning och naturstudier. (Skogsstyrelsen 1991)

Att promenera och ströva i skog är en av de mest populära fritidssysselsättningarna. Oftast är det en kort promenad i bostadens närhet eller i ett tillrättalagt friluftsområde. I genomsnitt är människor ute i skog och mark en gång varannan vecka vilket motsvarar 20-25 besök per år. Två tredjedelar promenerar och en tredjedel motionerar. (Kardell & Lindhagen 1995)

Det är viktigt att man kan ta sig till en skog till fots. Därför bör avståndet från bostaden till den närmaste skogen inte överstiga 1 kilometer. För att öka besöksfrekvensen är ett kortare avstånd en viktigare faktor än att ändra skogens karaktär. (Hörnsten 2000)

En undersökning om Växjöbornas friluftsliv visar att 60 procent är ute i skogen för att promenera och koppla av, 19 procent för att motionerna och träna samt 9 procent för djur- och naturupplevelser. Hela 92 procent värderar tillgången till naturområden för rekreation som mycket angeläget eller angeläget. (Kardell 1985)

Önskemål om tätortsnära skog och natur

Det har gjorts många undersökningar om hur allmänheten vill att rekreationsskog ska se ut. Den ska vara omväxlande och variationsrik med relativt höga och gamla träd. Glesa äldre skogar med luckor och gläntor samt lövträd uppfattas positivt. Värt att notera är att orörda naturskogar eller liknande skogar inte upplevs som särskilt attraktiva eftersom de är svårframkomliga och ser stökiga ut. De flesta vill ha god framkomlighet och relativt rent och snyggt i skogen. Stora kalytor och bestånd i yngre åldersstadier är negativt ur rekreationssynpunkt. I en undersökning om Växjöbornas friluftsliv betonar de allra flesta värdet av lättframkomliga stigar och löpslingor samt ordentlig skyltning vid dessa. De önskar välordnade entréer med information och vägvisning. Över 90 procent av alla besökare upplever naturen från stigen. (Skogsstyrelsen 1991)

Lindhagen & Hörnsten (2000) har gjort en enkätstudie i Sverige år 1997 som var en upprepning av en studie från 1977. Detta för att visa trender i rekreativsvanor och preferenser i val av rekreativsområden. Undersökningen visar att förändringarna är små. Besöksfrekvensen har inte ändrats mycket. Genomsnittssvensken besöker en skog för rekreation en gång i veckan under sommaren och en gång varannan vecka under vintern. Bärplockandet har dock förändrats. År 1997 plockades endast en tredjedel så mycket bär som år 1977.

I undersökningen av Lindhagen & Hörnsten (2000) fick de svarande rangordna ett antal skogsbilder efter hur attraktiva/passande de ansåg att de var för rekreation. Bilderna var svartvita foton vid båda tillfällena. År 1997 uppfattades en bild på en urskog som mer lämplig för utomhusrekreation än den gjorde 1977. Majoriteten uppfattar dock fortfarande en urskog som olämplig. Samtidigt ansågs en skärmställning av tall med cirka 1-3 meter hög

tallföryngring under som mindre passande för utomhusrekreation år 1997 än den gjort år 1977. Detta visar en ökad värdering av skogsmiljö som inte är produktiv i traditionell mening. I undersökningen dras slutsatsen att människor fortfarande har ett nära förhållande till skogen, men att det har ändrat karaktär från nyttjande till enbart rekreation. En annan slutsats är att det krävs nya rekommendationer för skötsel av barrskog till följd av dessa förändrade preferenser. Konflikten i skogsbruket mellan rekreation och biodiversitet verkar ha avmattats. Vid skogsåtgärder som fokuserar på rekreation måste dock även speciell hänsyn tas till miljöer med höga biologiska värden. Resultaten tyder också på att förståelsen för ekonomiskt skogsbruk har avtagit.

En undersökning i Stadsliden i Umeå visar att besökarna inte direkt önskar någon skötsel av skogen men vill att den ska vara oförändrad, fri från skräp och utan alltför mycket anläggningar. (Kardell & Lindhagen 1995)

Skötsel av tätortsnära skog och natur

Det finns en mängd aspekter att ta särskild hänsyn till vid skötsel av tätortsnära skog. Avverkning bör ske med stor försiktighet. Trakthyggesbruk med kalavverkning bör undvikas. Blädning är lämpligt om de rätta förutsättningarna vad gäller skogsbestånd, mark med mera finns. Blädning innebär ett kontinuerligt skogsbruk utan en specifik föryngringsfas. Träd i alla storlekar avverkas vid regelbundet återkommande tillfällen. (From 1998)

Plockhuggning kan användas för att behålla skogens utseende under lång tid på platser med fin utsikt eller i direkt anslutning till bebyggelse. Det innebär att enstaka träd avverkas genom selektiv avverkning. Trädslagsblandningen kan förändras genom att vissa arter gynnas, till exempel rönn, sälg, hägg och fågelbär. Kant- och luckhuggning är bra eftersom det ger både estetisk och biologisk variation i området. Kanthuggning innebär att beståndet föryngras genom att glesa ut och avverka i långsmala 5-20 meter breda bälten. Luckhuggning innebär att luckor med cirka 20 meters diameter tas upp och förstoras efterhand, tills de går ihop. (From 1998)

Hyggesrensning ska ske återhållsamt och unga plantor ska lämnas i sammanhängande grupper. Markberedning bör undvikas eller ske på begränsade ytor. Plantering är den säkraste föryngringsmetoden men även naturlig föryngring med fröträd kan användas. Genomgående är att fröträd och skärmställning bör användas oftare än på övrig skogsmark. Skärmställning innebär att några fröträd sparas tills de nya plantorna blivit cirka 1-3 meter, då skärmträden avverkas. (From 1998)

Eftersom allmänheten normalt föredrar tall-, bland- och lövskog framför granskog så bör dessa beståndstyper eftersträvas. Genom att gynna flera olika trädslag vid röjning och gallring kan attraktiva blandskogar skapas. Även skog med blandad ålderssammansättning upplevs positivt ur rekreationssynpunkt. Små områden bör lämnas orörda vid röjning för att skapa täta snår till skydd för djurlivet. Några grova, gamla träd bör sparas och även träd som är lämpliga som klätterträd. Naturkänslan vid stigar bör bibehållas. Ris och grenar bör tas bort från stigar och eventuella körskador lagas. (From 1998)

Tidigare studier av minoritetens natursyn och nyttjande av naturen

I Sverige är underlaget av studier om invandrades natursyn och nyttjande av naturen mycket bristfälligt. Få invandrare kommer med i slumpmässiga urval av svenska folket. Det är inte

heller troligt att invandrare från olika kulturer kan klumpas ihop till en helhet när dessa frågor ska analyseras. Det finns ännu inga specialstudier av olika invandrargruppers miljöengagemang som är jämförbara med studier av svenska medborgare. De invandrare som ändå kommit med i urval av svenska folket pekar dock på att invandrades miljöengagemang i genomsnitt ligger på ungefär samma nivå som svenska medborgares. (Bennulf 1999)

Internationellt har dock några studier gjorts vad gäller hur invandrare nyttjar och uppfattar natur och omgivning. Clare Rishbeth (2001) har studerat etniska minoritetsgrupper i Storbritannien. Många sätt att utforma design och skötsel har använts för att ta hänsyn till minoritetsgrupper bland nyttjarna. Rishbeth skriver att ett landskap som en ärlig reflektion till det moderna samhället och som ger uttryck för en dynamisk och mångsidig kultur är en angelägenhet för alla briter, inte bara minoritetsgrupperna. För att kunna behandla människor jämlikt så är det viktigt att ta hänsyn till deras mångfald.

Psykologer har försökt testa skillnaderna i hur landskap uppfattas av människor med olika nationalitet eller etnisk bakgrund. De använder sig av olika metoder, ofta rör det sig om reaktioner på foton eller videosekvenser. Betydande skillnader mellan Jugoslaver, västindier och amerikaner har uppmätts i en studie. Samtidigt visades en stor samstämmighet mellan turister och lokalbefolkningen vad gäller natursköna vyer i Virgin Islands i Västindien. (Zube & Pitt 1981 i Rishbeth 2001)

Många forskare har undersökt om det finns preferens för det välkända eller det exotiska. En undersökning visar att bofasta, även icke infödda, i Alaska och Delaware har en liten preferens för landskap som liknar deras hemmiljö (Sonnenfeld 1966 i Rishbeth 2001). Ett samband mellan välkända miljöer och landskapspreferens har visats av många andra forskare (Lyons 1983, Orland 1988 i Rishbeth 2001). Även Nordström (1998) anser att man som barn präglas på sin omgivning och närmiljö, se sida 7.

Flera undersökningar antyder en skillnad i miljöpreferenser mellan svarta och vita människor. Vissa föredrar miljöer som är tydligt präglade av människan medan andra föredrar mer vilda och orörda områden. Kanske kan man urskilja kulturella skillnader mellan dessa preferenser vilket i så fall skulle kunna bero på att olika folk är präglade på olika miljöer. Men i flera fall är det svårt att bedöma ifall det verkligen är etniska skillnader. Många av studierna som funnit skillnader mellan svarta och vita är baserade på små urval och det är dessutom svårt att bedöma om skillnaderna beror på andra faktorer, till exempel stadsbo/landsbygdsbo, ålder och ekonomi. (Kaplan & Kaplan 1989)

Många tycker om när det finns skyltar, kartor och markeringar längs stigar och vandringsleder. Keyes har gjort en undersökning där skyltar ställts upp längs en led under några testdagar. Resultatet blev att 92 procent angav att de läste i alla fall hälften av skyltarna och 90 procent tyckte att skyltarna förbättrade deras vandring. Undersökningen visade också att vandrarna uppfattade platser längs leden betydligt mer positivt i de fall det funnits en skylt som förklarat platsen. En plats med trasslig buskvegetation steg avsevärt i omdöme när det fanns en skylt som bland annat förklarade hur viktig vegetationen var för vildlivet. (Keyes 1984 i Kaplan & Kaplan 1989)

Att olika kulturer har olika preferenser visar även en undersökning med 60 färgfotografier på naturliga miljöer i Australien. Bland grupper av Australiensiska collegestudenter hade aboriginstudenter högst total preferens, därefter kom landskapstudenter och lägst preferens

hade vanliga studenter. För floder hade aboriginstudenterna och de vanliga studenterna högst preferens. (Herzhog et al 2000)

I en annan undersökning tillfrågades 250 rekreativutövare i Kalifornien om sina vanor. Tre större etniska grupper kunde urskiljas: Mexikofödda spansktalande latinamerikaner, USA-födda spansktalande latinamerikaner och USA-födda engelsktalande. Studien visade betydande skillnader vad gäller önskningar om platsens utformning, deltagande i aktiviteter och i önskade och verkliga sätt att få information. Den största skillnaden gällde deltagande i gruppsporter, där båda grupperna av spansktalande latinamerikaner deltog oftare än USA-födda engelsktalande. Spansktalande latinamerikaner ansåg också att det är viktigare med vandringsleder, platser för picknick, papperskorgar och toaletter. Ett säkert område ansåg USA-födda spansktalande latinamerikaner vara allra viktigast. Mexikofödda spansktalande latinamerikaner och USA-födda engelsktalande ansåg att en rent och städad område var viktigast. (Baas et al 1993)

Det verkar som om spansktalande latinamerikaner helst sysslar med gruppsporter och picknick medan USA-födda engelsktalande är mer intresserade av att vandra, promenera och åka motorcykel. Därför bör det både finnas områden som lämpar sig för picknick och vandringsleder. Dessutom bör flera olika kommunikationsvägar användas eftersom grupperna skiljde sig i hur de fick reda på den specifika platsen i undersökningen och hur de önskade få information. Det är viktigt att använda informella informationsvägar eftersom majoriteten i båda grupperna av spansktalande latinamerikaner angav att de hört om platsen från en vän eller familjemedlem. Detta fenomen har även uppmärksammats av andra forskare (Hodgson et al 1990 i Baas et al 1993) och kan bero på den brist på kontroll som spansktalande latinamerikaner känner jämfört med USA-födda engelsktalande (Albert 1986 i Baas et al 1993). Det kan också bero på att spansktalande latinamerikaner känner en större ängslan för att vara tvungna att fråga anställda om information om ett rekreativområde (Gudykunst 1988 i Baas et al 1993). Denna oro kan minskas genom att parkvakter och andra anställs som pratar spanska och känner till spansktalande latinamerikaners kultur. (Baas et al 1993)

Invandrare och integrering

Under de senaste åren har utvecklingen på arbetsmarknaden varit positiv i Sverige. Under slutet av 1990-talet har ökningen i sysselsättning varit snabbare för utrikes födda än för inrikes födda. Skillnaden är dock fortfarande stor, 76 procent av inrikes födda är sysselsatta men bara 61 procent av utrikes födda. Möjligheterna att få sysselsättning ökar med vistelsetiden i Sverige eftersom grundläggande kunskaper i det nya språket samt ett nytt kontaktnät måste byggas upp. Förutom sysselsättningsgrad finns även andra skillnader på arbetsmarknaden mellan inrikes och utrikes födda. Invandrare är koncentrerade till vissa branscher och har ofta arbetsuppgifter som inte motsvarar deras kompetens. De är överrepresenterade i branscher som hotell- och restaurang, vård och industri. Byggbranschen har allra lägst andel utrikes födda. Oberoende av bosättningsstad i Sverige, ålder, utbildning och civilstånd så har födda i västländer högre sysselsättning och lägre arbetslöshet än framförallt de som är födda i Afrika eller Asien. (Integrationsverket 2003)

I skolan förknippas elever med utländsk bakgrund med problem och brister. Av elever med utländsk bakgrund som avslutade årskurs 9 under år 2001 var knappt 80 procent behöriga till gymnasieskolan. För alla elever var den totala siffran knappt 90 procent. Gruppen elever med utländsk bakgrund är dock mycket heterogen och många av dem är högpresterande. Enligt Skolverkets undersökningar är elever med utländsk bakgrund mer utsatta för kränkande handlingar och känner sig mer negativt behandlade i skolan. Elever med utländsk bakgrund kan uppfattas som avvikande och därmed som problem. Detta kan leda till att eleverna får en negativ självuppfattning om sin kapacitet och förmåga. Men modersmålet kan vara en resurs i undervisningen. På Kroksbäcksskolan i Malmö har tvåspråkig undervisning provats med mycket goda resultat; ökad motivation, självkänsla, färdigheter samt förbättrade betyg. (Integrationsverket 2003)

Boendesegregationen är tydligast i Sveriges tre storstäder men finns i alla landets städer. Boendesegregation innebär att boendet är uppdelat efter socioekonomiska och/eller etniska gränser. Delvis beror detta på människors bostadsval och flyttmönster men alla har inte samma möjligheter att välja bostad och bostadsområde. De resursstarka väljer medan andra får ta det som bjuds. Många nyanlända hamnar i storstäder, ungefär en tredjedel av de som invandrat under de senaste åren har bosatt sig i någon av de tre storstadsregionerna. De hamnar ofta i något av de 24 områdena som ingår i regeringens storstadsarbete, vilket innebär att områdena har utpekats som utsatta för segregationens effekter. Den socioekonomiska och etniska segregationen bevaras och förstärks av denna inflyttning och höga omsättning av boende i de 24 områdena. Visserligen höjdes den ekonomiska standarden ordentligt under slutet av 1990-talet, men samtidigt har de ekonomiska skillnaderna mellan fattiga och rika bostadsområden och befolkningsgrupper ökat i de tre storstadsregionerna. (Integrationsverket 2003)

Sysselsättning, ekonomisk standard och social splittring påverkar levnadsvillkoren i områden som kallas "utsatta". Boende i "utsatta bostadsområden" känner sig otrygga. Inrikes och utrikes födda känner sig otrygga i ungefär samma utsträckning och en tredjedel avstår från att gå ut på kvällen av rädsla för brott. Många har bristande hälsa. Det är i dessa områden dubbelt så vanligt att avstå från läkarvård, trots upplevt behov, och ändå söker de läkarvård oftare än genomsnittet i landet. (Integrationsverket 2003)

Nettoinvandringen var under 2002 cirka 31 000 personer och samma år beviljades cirka 45 000 uppehållstillstånd till utländska medborgare. Nyanlända flyktingar ska genom de kommunala introduktionsprogrammen få delaktighet i det svenska samhället. Målet är att de ska kunna försörja sig och kunna kommunicera på svenska. Introduktionen bör vara avklarad på tre år för de flesta men behovet varierar. De nyanlända 1997 följdes upp år 2000, tre år efter mottagandet. Av dem hade cirka en tredjedel egen försörjning. Det var 20 procent som klarade godkänd nivå i Svenska för invandrare (SFI) under det första året men 60 procent gick fortfarande kvar i svenskutbildningen tre år efter mottagandet. Det var 25 procent som studerade, 14 procent som var öppet arbetslösa och cirka 10 procent som befann sig i någon arbetsmarknadsåtgärd. De flesta av de som hade arbete hade mycket låg inkomst, cirka 10 procent hade en inkomst under 50 000 kronor år 2000. Drygt hälften ingick i hushåll som är långvarigt beroende av bidrag. (Integrationsverket 2003)

Alla deltar inte i de kommunala introduktionsprogrammen. En fjärdedel av de nyanlända 1997 hade under de tre åren inte alls varit inskrivna för svenskundervisning. Efter drygt tre år stod 12 procent av männen och 29 procent av kvinnorna helt utanför arbetsmarknaden utan kontakt med arbetsförmedlingen. Kvinnorna faller utanför introduktionsinsatserna betydligt oftare än männen. Ohälsa kan vara en av orsakerna till att personer inte deltar i introduktionen. Undersökningar visar att en tredjedel har haft svårt att delta i introduktionen på grund av ohälsa till följd av krigsupplevelser, flyktingskap och/eller situationen som de hamnat i här i Sverige. Det är viktigt att utgå från individen i insatserna under introduktionen. Det är meningen att även flyktingbarn och ungdomar ska erbjudas individuellt anpassade introduktionsprogram. Men det är mycket sällan de verkligen får det. Detta kan vara en av orsakerna till att invandrarbarn inte får slutbetyg i grundskolan. (Integrationsverket 2003)

Tyvärr är det många nyanlända som fastnar i utbildningssystemet. De går från Svenska för invandrare (SFI) till andra kurser inom vuxenutbildningen. Det finns tecken på att vuxenutbildningen fungerar som förvaringsplats för människor som anses ha svårt att platsa på arbetsmarknaden. (Integrationsverket 2003)

På Dagens Nyheters Debattsida (2003) diskuterar bland andra Sigbrit Franke, chef för Högskoleverket, invandrarnas situation idag. Sverige har idag cirka 200 000 invandrare med akademisk utbildning från hemlandet. Bland dessa finns cirka 35 000 ingenjörer och cirka 35 000 med utbildning inom vård och omsorg, alltså yrken med personalbrist i Sverige. Men bara 40 procent av dem får ett arbete som motsvarar deras utbildning. De akademiskt utbildade invandrarna är studievana och starkt motiverade för vidare studier och arbete. Ofta tvingas de till långa och tidskrävande omvägar istället för att snabbt integreras i det svenska samhället.

Att inte ta till vara denna kompetens är nationalekonomiskt lättsinne och dessutom skapar det personliga problem. Många hamnar i återkommande åtgärder som inte leder någonstans. Sysslolöshet, väntan och hopplöshet är vanligt. Det finns kompletteringsutbildningar för invandrare som är mycket framgångsrika. Dessa hjälper personer med utländsk utbildning att anpassa sina kunskaper till svenska förhållanden. De studenter som genomgått en sådan utbildning får jobb i mycket hög utsträckning, hela 84 procent. Men kompletteringsutbildningarna räcker inte till för att integrationen av högutbildade ska bli effektiv. (Franke et al 2003)

2. Metod

2.1 Metodval

Möjliga metoder för min undersökning var intervjuer, enkäter och deltagande observationer. Studien kunde vara kvalitativ eller kvantitativ.

Det är syftet med en studie som avgör vilken slags metod som är lämplig att använda. Det som går att räkna eller mäta kan för många vara lättare att förstå och uppfattas därför som mer tillförlitligt och mindre spekulativt. Trots att allt fler studier och allt mer av forskningen bygger på kvalitativa data anses kvantitet fortfarande mer trovärdigt av många. När det är önskvärt att kunna ange frekvenser så är en kvantitativ studie lämplig. Då måste urvalet vara representativt i statistisk mening. Däremot passar en kvalitativ studie när det handlar om att försöka förstå hur de intervjuade tänker och känner, resonerar och reagerar, vilka erfarenheter de har, hur deras föreställningsvärld ser ut och så vidare. Det kan också handla om att hitta mönster i handlingar och vanor. (Trost 1997)

Vid kvalitativ metod tillåts empirin vara öppen och mångtydig. Ingenting kan standardiseras. Samtidigt är det viktigt med kategoriseringar. Det kanske allra viktigaste med kvalitativ metod är att den utgår från studieobjektens perspektiv. (Alvesson och Sköldberg 1994)

Den kvalitativa intervjun blir relativt lång för att syftet ska uppnås. Av resursskäl samt för att materialet ska vara överblickbart är det därför lämpligt att genomföra ett mindre antal intervjuer. Vid kvalitativa studier är det oftast helt ointressant med i statistisk mening representativa urval. Vanligtvis vill man få en så stor variation som möjligt och inte ett antal likartade. Man behöver inte presentera antal vid redovisning av en kvalitativ studie. Det viktiga är att man hittat mönstret eller upptäckt en viss åsikt. Kvalitativa intervjuer kallas ibland även informella intervjuer, djupintervjuer eller in-depth intervjuer. (Trost 1997)

I en kvalitativ forskningsintervju försöker forskaren se världen ur de intervjuades synvinkel. I en intervju är det meningen att den intervjuade själv ska berätta om sin livsvärld, uttrycka egna åsikter och synpunkter med sina egna ord. En intervju är ett samtal som har en struktur och ett syfte. Intervjuaren försöker med omsorgsfullt ställda frågor och genom att lyssna noga ta del av den intervjuades kunskap. Ett sätt att beskriva intervjuprocessen är med sju stadier: tematisering, planering, intervju, utskrift, analys, verifiering och rapportering. Vad gäller etik vid intervjuforskning bör informerat samtycke, konfidentialitet och konsekvenser eftersträvas. Informerat samtycke innebär att undersökningsspersonerna informeras om undersökningens generella syfte, undersökningens upplägg och vad det innebär att delta. (Kvale 1997)

Vid gruppintervjuer är det flera personer som blir intervjuade samtidigt. De passar bra för att få fram deltagarnas erfarenheter och för att skapa idéer. Det kan dock vara svårare att få fram attityder och åsikter eftersom gruppträck kan göra att avvikande åsikter inte kommer fram. (Trost 1997)

Att intervju invandrare medför förstås vissa rent språkliga problem. Thomsson anser att det inte är att rekommendera att intervju med tolk. Det största problemet är att översättaren ger en önskad tolkning av vad som sägs. Dessutom blir situationen stel. Språkproblemet är inte

bara ett översättningsproblem. I ett land där den allmänna meningen är att alla bör lära sig att tala majoritetsbefolkningens språk, kan den som talar med brytning ofta känna sig underlägsen. Många har också varit med om förnedrande situationer där de behandlats som ointelligenta och dumma på grund av att de talar bruten svenska. Därför är det viktigt att intervjuaren avdramatiserar språket och istället visar att den som deltar har viktiga erfarenheter att berätta om och är en viktig och aktningvärd person. Det är självklart att det i vissa fall fattas nyanser och att man får gissa sig till en del. Men om dessa intervjuer görs utan brådska är de av stort värde, särskilt eftersom det här är människor som mycket sällan erbjuds rätten och möjligheten att uttala sig offentligt i Sverige. De som inte är vana att uttrycka svårare saker på svenska känner ofta en stor glädje när de lyckats göra det under en intervju. (Thomsson 2002)

I denna studie är syftet att synliggöra invandrades syn på naturen och deras vanor att nyttja den, samt att ta fram förslag på hur de ska kunna inspireras att nyttja tätortsnära natur mer. Jag hade alltså inga färdiga kategorier eller idéer jag ville prova, utan ville verkligen ta reda på hur de tänker och prioriterar. För dessa ändamål är en kvalitativ studie mest passande. Skapandet av lämpliga kategorier är en kvalitativ verksamhet och kan öka kunskapen lika mycket som de observationer som görs för de olika kategorierna, vilket är en kvantitativ verksamhet (Kvale 1997).

Att istället för tidsödande intervjuer använda enkäter var i detta fall omöjligt. För att få möjlighet att sätta mig in i deras syn på det svenska samhället var ett direkt möte och samtal utan tvekan det bästa alternativet. Dessutom ville jag bland mycket annat ta reda på hur invandrare uppfattar och behandlar utskick och annat skriftligt material, vilket jag diskuterade med intervjupersonerna.

Några av de kvalitativa intervjuerna har utförts som gruppintervjuer. Intervjuerna har kompletterats med deltagande observationer. Dessa, även kallade direkta observationer eller fältobservationer, innebär att man direkt observerar ett socialt skeende på en plats vid ett visst tillfälle (Rosengren & Arvidson 1997). Jag kunde ha valt att göra all datainsamlingen genom observationer, vilket dock varit mer tidskrävande.

Eftersom jag valt att göra kvalitativa intervjuer utgör de intervjuade en heterogen grupp. Det var inte så lätt att hitta lämpliga och villiga personer att intervjua. Det positiva är att jag fick ett mycket brett urval. Det negativa är att nästan inga generella slutsatser kan dras på grund av ett oändligt antal variabler; ålder, kön, ursprungsland, vistelsetid i Sverige, social situation, kunskap i det svenska språket, utbildningsnivå med mera. Urvalet är inte representativt i statistisk mening.

Det är värdefullt om den som ska bearbeta materialet också har genomfört intervjuerna eftersom intervjuens genomförande är en del av bearbetningen av materialet. Vid en undersökning som bygger på kvalitativa intervjuer är intervjuaren/forskaren en del av metoden. Forskaren tolkar och analyserar svaren. Detta är inte på något sätt objektivt. Andra forskare skulle kunna komma till ett annat resultat trots samma intervjuer. För att läsaren själv ska kunna tolka resultaten och slutsatserna så presenterar jag i förordet vem jag är och mina förutsättningar för denna studie.

Den främsta felkällan i denna intervjustudie är troligen överdrifter. Det är vanligt i en intervjusituation att man, mer eller mindre medvetet, uttrycker hur man skulle vilja vara eller tror att man borde svara istället för att svara helt ärligt. Detta märktes tydligt till exempel i en

undersökning av Kardell & Lindhagen (1995) där en överskattning av rekreationsutövandet på 100 procent uppmättes. Undersökningen handlade om besök i Stadsliden i Umeå. Telefonintervjuer visade på hela 579 000 årliga besökare men totalt räknades 243 000 årliga besökare i Stadsliden. Ett annat problem med denna studie är att jag skulle behöva jämföra med andra människor i liknande områden för att kunna uttala mig om resultaten av denna studie är specifika för invandrare.

2.2 Upplägg av arbetet

Inom projektet Tätortsnära Skog för Människan finns ett antal aktörer. Mitt arbete har utförts på uppdrag av Skogsstyrelsen och intervjuerna har förlagts till Huddinge och Haninge kommuner eftersom dessa också är aktörer i projektet. Gunnar Nordanstig från Skogsstyrelsen anordnade en kontaktskapardag i oktober 2002 då han och jag besökte Jordbro i Haninge kommun samt Huddinge kommun. Detta ledde till några direkta kontakter och flera telefonnummer som hjälpte mig att finna lämpliga personer att intervjua.

Geografiskt begränsades arbetet till Haninge och Huddinge kommuner och inom dessa kommuner valde jag ut några invandrartäta områden. I Haninge kommun genomfördes alla intervjuerna i Jordbro, några av de deltagande bodde dock i Brandbergen, Handen, Vendelsö respektive Västerhaninge. I Huddinge besökte jag Flemingsberg och Vårby.

2.3 Genomförande av intervjuer och deltagande observationer

För att kontrollera att intervjuguiden och bandupptagningen fungerade gjorde jag en provintervju innan jag inledde arbetet med de riktiga intervjuerna. Provintervjun utfördes i Uppsala med en invandrarman som levt och arbetat i Sverige en tid. Allt fungerade bra och jag kunde sedan börja med de riktiga intervjuerna.

Nitton djupintervjuer med en eller två personer i taget har genomförts och därutöver fyra gruppintervjuer med grundskolebarn i årskurs 6. Varje intervju tog ungefär en halvtimme att genomföra, några över en timme. Alla intervjuer med invandrare spelades in på ljudband. Samtliga intervjuer leddes av mig och genomfördes på de intervjuades arbetsplats/studieplats. Alla intervjuerna genomfördes utan tolk. Det förekom dock i några fall, när två personer intervjuades tillsammans, att de hjälpte varandra att förstå samt förklara för mig. I ett par fall föreföll språket vara en stor barriär för förståelsen samt för att kunna utveckla svaren på mina frågor. Möjligen är studien missvisande eftersom de nyaste och därmed minst integrerade invandrarna inte finns representerade. Detta beror dock inte endast på språksvårigheter utan också på att de antagligen inte hunnit hitta till de arbetsplatser/studieplatser som jag besökt. Intervjuerna skrevs ut och analyserades sedan temavis vilket lett fram till resultaten som redovisas i resultatkapitlet.

Förutom intervjuerna med invandrare har även intervjusamtal förts med sex personer som arbetar med invandrare. Dessa var två personer som undervisar vuxna invandrare, en person som driver caféverksamhet för invandrarkvinnor samt tre grundskolelärare som arbetar i invandrartäta skolor. Vid samtalen med dessa personer togs endast anteckningar. En av dem träffade jag flera gånger och en kontinuerlig diskussion om invandrares naturvanor fördes.

Dessa intervjusamtal har främst använts för att skapa bakgrundsinformation som hjälp för att förstå och tolka intervjuerna med invandrare. Därför redovisas inte resultaten av dessa samtal separat utan finns med i mina tolkningar i diskussionen. En av lärarna (IV) intervjuade jag också i rollen av invandrare (3).

Förutom intervjuer har deltagande observation använts. I oktober 2002 följde jag med en klass från Annerstaskolan i Flemingsberg på en skogsutflykt. Klassen bestod nästan uteslutande av invandrabarn i åldrarna 6 till 10 år, totalt tio stycken. Förutom läraren var även guiden Richard Karlsson från Huddinge kommun med. Denna guidning är gratis och är en del av Huddinge kommuns satsningar inom projektet Tätortsnära Skog för Människan.

Jag har även använt deltagande observation vid mina besök på de två skolorna, på vuxenundervisningen för invandrare, på kafé för invandrarkvinnor samt på intervjupersonernas arbetsplatser; städföretaget, datorteket och förskolan.

2.4 Urval

Invandrare är en mycket heterogen grupp med varierande bakgrund och åsikter. I inledningsskedet av studien tänkte jag begränsa mig till några specifika invandrargrupper som både är relativt stora i de två försökskommunerna och samtidigt representerar olika kulturer/kommer från delar av världen med skilda naturtyper. Detta för att ge en så heltäckande bild som möjligt av hela invandrargruppen. Enligt skriften "Haninge i siffror 2002", var de största grupperna av utländska medborgare år 2001 från Finland, Turkiet, Chile och Norge, se tabell 1. Min inställning är dock att människor från våra närmaste grannländer Finland och Norge har en natursyn mycket lik den svenska och jag valde därför att inte studera dessa grupper närmare. Människor från före detta Jugoslavien, Bosnien-Hercegovina samt Kroatien bör ha liknande bakgrund och jag valde därför att sammanföra dessa till en grupp. De fyra största grupperna att studera är då från Turkiet, före detta Jugoslavien-gruppen, Chile och Polen. Andelen utländska medborgare i Haninge kommun var 9 procent 31/12 2002 (Haninge 2003). Strukturen av invandrare i Huddinge kommun är lik den i Haninge. Andelen utländska medborgare i Huddinge kommun var 11 procent 1/1 2003 (Huddinge 2003).

Jag upptäckte dock att det var svårt att vara så specifik i urvalet. Jag valde att behålla önskan att få så många synvinklar som möjligt representerade genom att intervjua människor från många olika länder. Däremot frångick jag min ursprungliga idé att bara intressera mig för människor vissa länder. Jag tycker att jag lyckats få en bra spridning på intervjupersonerna för att de ska kunna representera "invandrare", även om det är tveksamt om man verkligen kan tala om invandrare som grupp. Tabell 2 visar vilka länder de jag intervjuade kommer ifrån. Jag har grupperat dem efter världsdelar.

Tabell 1. Utländska medborgare i Haninge och Huddinge kommuner.

Land	Haninge		Huddinge	
	31/12 2001	31/12 2002	1/1 2002	1/1 2003
Chile	298	288	282	283
Danmark	122	119		
Finland	2184	2130	2447	2380
Irak			610	787
Iran	150	134		
Jugoslavien f d	206	196	347	357
Bosnien-Hercegovina	111	98		
Kroatien	26	17		
Kina			279	304
Norge	232	226	300	308
Polen	212	189	367	319
Somalia	59	58		
Turkiet	751	689	995	875
Tyskland	197	191	224	229
USA	174	135		
Övriga länder	1854	1850	3443	3460
Totalt	6576	6317	9294	9302
<i>Källa</i>	<i>Haninge 2002</i>	<i>Haninge 2003</i>	<i>Huddinge 2003</i>	<i>Huddinge 2003</i>

Tabell 2. De intervjuade fördelade efter ursprungsland.

		Kvinnor	Män	Pojkar	Flickor	Totalt
Europa	Ukraina		I			I
	Polen	II		I		III
	Jugoslavien f d	II	I	I	I	IIII
	Turkiet	IIII	II	I	II	IIIIIIII
	Armenien	I				I
Asien	Libanon	I		I		II
	Iran	I	I			II
	Pakistan				I	I
	Bangladesh	I	I			II
	Thailand	I				I
Afrika	Marocko	I		I		II
	Tunisien				II	II
	Sudan			I		I
	Uganda		I			I
	Somalia				I	I
Sydamerika	Peru	II		I		III
	Chile				I	I
	Bolivia	I				I
Totalt		17	7	7	8	39

2.5 Intervjuguiden

Jag har använt en intervjuguide (bilaga 1) vid de allra flesta intervjuerna med vuxna invandrare. Denna är dock endast ett stöd och diskussionen varierade med intervjupersonen. I vissa fall följdes intervjuguiden mer kronologiskt medan det i andra fall föll sig så att den intervjuade spontant berättade om de sista delarna först. Jag försökte få svar på följande frågor:

- Vem är intervjupersonen? Ålder, kön, ursprungsland?
- Brukar intervjupersonen vara ute och vad gör han/hon då?
- Var brukar personen vara?
- När brukar han/hon vara ute?
- Med vilka brukar intervjupersonen vara ute?
- Har personens vanor förändrats under tiden i Sverige?
- Vilken kunskap har personen om några vanliga svenska träd och blommor?
- Vilken kunskap har personen om allemansrätten?
- Varför/ varför inte är personen ute i naturen?
- Vilka hinder upplever personen för att ge sig ut i naturen?
- Vilka förslag har personen till åtgärder för att göra naturen mer lättillgänglig och lockande?

Vid gruppintervjuerna med skolbarn valde jag dock att låta dem diskutera lite friare och koncentrerade mig då på frågor som:

- Brukar ni vara ute?
- Vad gör ni då?
- Vad skulle ni vilja göra?
- Med vilka brukar ni vara ute?
- Hur skulle det kunna bli (ännu) roligare att vara ute?

Jag visade tolv färgbilder under intervjuerna med invandrare, se bilaga 2. Fyra naturbilder användes för att inspirera intervjupersonerna att berätta om egna erfarenheter och tankar. Jag visade även bilder på vanliga svenska träd och vårblommor för att undersöka intervjupersonernas kännedom om dessa växter.

Vid samtalen med de sex personerna som arbetar med invandrare användes varken intervjuguide eller bilder. Istället hölls öppna diskussioner.

2.6 Utvärdering av metoden

Det fungerade bra att göra kvalitativa intervjuer. Liksom Thomsson (2002) upptäckte jag att de språkliga problemen vid intervjuer med invandrare inte endast beror på översättningssvårigheter. De jag intervjuade visade tydligt på en känsla av osäkerhet och underlägsenhet och bad ofta om ursäkt för att de talade dålig svenska. Det märktes att de inte var vana att uttrycka egna önsknings om sin miljö och det var svårt att få dem att komma med egna idéer om åtgärder. Mitt val att visa bilder och diskutera utifrån dessa var mycket framgångsrikt och givande.

3. Resultat

Nedan presenteras resultatet av intervjuerna och de deltagande observationerna. Vid denna presentation har jag valt att följa intervjuguidens struktur (bilaga 1). Jag har gjort ett sammandrag av svaren på varje frågeställning. Med hjälp av citat belyser jag dels sådant som varit återkommande och genomgående och dels kommentarer som står ut. Efter att jag gått igenom invandrarnas svar försöker jag diskutera och analysera resultaten i diskussionsavsnittet.

3.1 Vem?

Jag har intervjuat totalt 39 invandrare i åldrarna 12 till 61 år från 18 olika länder, se tabell 4. De är både män och kvinnor, med olika lång vistelsetid i Sverige och olika boende i ursprungslandet. Av de 24 vuxna bodde 11 i stad i ursprungslandet, 9 på landet och 3 lite mittemellan.

De personer som arbetar med invandrare som jag haft intervjusamtal med visas i tabell 3.

Tabell 3. Personer som arbetar med invandrare.

Nr	Kön	Ålder	Yrke
I	Man	ca 50	Håller svenskundervisning på Grundstenen
II	Kvinna	ca 60	Håller svenskundervisning på Grundstenen
III	Kvinna	ca 40	Håller café för invandrarkvinnor mm
IV	Kvinna	ca 35	Lärare på Annerstaskolan
V	Kvinna	ca 40	Lärare på Annerstaskolan
VI	Kvinna	ca 60	Lärare på Jordbromalmskolan

Tabell 4. Intervjuade invandrare med intervjunummer, ursprungsland, kön, ålder, tid i Sverige, hur de bodde i ursprungslandet och ifall de har bil. K = kvinna, M = man, S/ = född i Sverige av föräldrar från landet efter snedstreck, < = mindre än.

	Ursprungsland	Kön	Ålder	År i Sverige	Boende i ursprungslandet
1A	Armenien	K	24	3	stad/land
1B	Bangladesh	K	34	17	stad
2A	Bangladesh	M	53	25	landet
2B	Thailand	M	50	15	landet
3	Iran	K	35ca	13	storstad
4	Libanon	K	56	17	storstad
5A	Peru	K	40ca	10	landet
5B	Peru	K	61	12	landet
6A	Turkiet	K	35ca	9	stad
6B	Turkiet	K	35ca	5	stad
7	Polen	K	50	30	storstad
8	Turkiet	M	45	30	landet, har hus med trädgård
9	Bolivia	K	50ca	13	storstad
10	Polen	K	50	18	stad vid kusten
11	Marocko	K	40	10	landet
12	Turkiet	K	28	8	landet, vid Svarta Havet
13	Turkiet	K	31	13	landet
14	Fd Jugoslavien	K	42	8	storstad
15	Uganda	M	33	10	stad
16	Iran	M	31	13	stad
17A	Fd Jugoslavien	M	50	30	?
17B	Turkiet	M	50ca	13	by
18	Ukraina	M	25	17	förort
19	Fd Jugoslavien	K	52	10	landet, hus med trädgård
20A	S/Polen	M	12ca	12	
20B	S/Turkiet	M	12ca	12	
20C	S/Marocko	M	12ca	12	
20D	S/Fd Jugoslavien	M	12ca	12	
21A	S/Tunisien	K	12ca	12	
21B	S/Chile	K	12ca	12	
21C	Bosnien	K	12ca	<12	
21D	S/Tunisien	K	12ca	12	
22A	Turkiet	K	12ca	5	
22B	Peru	M	12ca	8	
22C	Kurdistan	K	12ca	<12	
22D	Libanon	M	12ca	12ca	
23A	Somalia	K	12ca	12ca	
23B	S/Pakistan	K	12ca	12	
23C	Sudan	M	12ca	9	

3.2 Vad?

Alla jag intervjuade sa att de brukar vara ute. Nästan alla promenerar i närheten där de bor; på gårdar, i parker och i skogen. Barnen springer dessutom runt, leker och spelar fotboll. Mer än en tredjedel brukar bada på sommaren. Många uppgav även att de solar och har picknick. En del verkade fortsätta sitt naturumgänge på ungefär samma sätt som i ursprungslandet:

”I Turkiet bodde jag vid Svarta Havet, på landet. Naturen var nästan som i Sverige med skog, hav, regnade mycket, mycket fåglar. Vi promenerar mycket i Turkiet också. På sommaren tycker vi mycket om att ha picknick. Simma, bada, cykla. Och vi gör allt detta i Sverige. Inte så mycket promenader för det är hela tiden skola och jobb, bara på lördagar och söndagar. På sommaren, klockan sex, efter maten går vi ut 2-3 timmar varje dag i skogen. Jag tycker att skogen är jättefin. Vi bor nära skogen i Brandbergen.”(12)

Nästan alla sa att de grillar under sommarhalvåret. Ungefär en tredjedel har fiskat eller har följt med sin pappa eller man och fiskat. Knappt hälften plockar ibland bär, svamp eller blommor. Endast två av de 39 intervjuade har kolonilott. De vuxna åker inte pulka eller skidor men de brukar vara ute med sina barn och titta när de åker samt hjälpa till med snögubbar och snölyktor. Barnen jag pratade med brukar åka pulka och leka i snön. De flesta har även provat på skidor med skolan. Lärarna jag pratade med, som arbetar på invandrartäta skolor, berättade att invandrarbarn sällan har skid- eller skridskoutrustning men att skolorna därför har köpt in skidor och skridskor som barnen har fått låna på friluftsdagar. Detta har fungerat mycket bra och barnen har tyckt det har varit väldigt roligt. En av lärarna berättade att de har lånat ut ett stort antal skridskor under flera år utan att någonting har försvunnit. Flera av barnen brukar cykla men bara två av de vuxna gör det. En av dessa vuxna cyklar dock väldigt mycket:

”När jag skulle fylla 50 började jag cykla. När jag var arbetslös ett år cyklade jag två-tre små etapper på sammanlagt 50 km per dag. Nu cyklar jag ungefär 2-3 mil varje dag, för jag cyklar till jobbet varje dag året runt. När man blir äldre måste man.”(17A)

En av de vuxna uttryckte en stark önskan att prova på skidor, både slalom och längd. En annan efterfrågade att kommunen skulle låna ut cyklar eftersom hon inte hade råd att köpa en.

Mer sällsynta aktiviteter är att åka till skärgården, Skansen och Djurgården. Flera av barnen men bara ett par av de vuxna åker båt ibland. En har hyrt kanoter en gång och en annan har hyrt trampbåt.

”Åhh... Jag och mina kompisar var på en sådan plats (*bild 3*)! Barnen badade. Jag och mina kompisar satt och åt mat, pratade. Det fanns andra människor också, svenskar. Barnen leker tillsammans. Här i Sverige är det jättefint på sommaren. Fina skogar, fina träd, gräs, blommor.”(11)

Under den guidade skogsutflykten som jag deltog i visade och berättade guiden om dammarna i ett reningsprojekt, en fornborg samt en och enbär, ek och ekollon, hassel och hasselnötter. Barnen fick ställa frågor, leta efter bär, ollon och nötter samt springa omkring och leka.

3.3 Var?

Nästan alla sa att de brukar vara på gårdarna, i parkerna och i skogarna nära där de bor. Stränder och badplatser i närheten är populära sommartid, till exempel Rudan och Flottsbro. En del åker till Tyresta By, Nynäshamn, Gålö, skärgården eller Skansen. Några åker till Kolmården, Djurgården, Farstabadet, Sundby Gård, Tyresöparken, Eskilstunaparken, Årsta havsbad eller Kungsberget. Endast ett par stycken har kolonilott som de brukar vara vid.

”Jag med (*brukar vara ute*) för jag har två små pojkar som behöver gå ut och promenera, inte kanske till en skog men ute i naturen brukar vi vara, parker, badplatser på sommaren. Bor i Handen, vi brukar åka till Rudasjön vid Handen.”(1A)

”Jag promenerar mycket, i skogen, parken i området, sitter och tittar.”(4)

”Det är mycket fint att gå ut och titta på blommor och träd med barnen. Hitta fina platser att vara på. (...) Parkerna, på sommaren går jag till stranden, och skogen också.”(5B)

”Jag brukar åka till Flottsbro. Det är ett jättebra ställe. Åker bil. På sommaren brukar vi vara några stycken och så fikar vi.”(7)

3.4 När?

Knappt hälften angav att de är ute mest på sommaren. Några verkar nästan inte gå ut alls på vintern. Flera sa att de är ute varje dag på sommaren. Ett par vuxna och några barn sa att de är ute varje dag även på vintern. Andra uppgav att de är ute ungefär en gång i veckan. En tredjedel av de vuxna uppgav att de är ute mest på helgerna på grund av tidsbrist i veckorna. Det är vanligt att de är ute mellan en och två timmar per gång.

3.5 Med vilka?

Bara 2 av 39 svarade att de brukar vara ute ensamma. Många tycker att det är tråkigt eller obehagligt att gå ut ensam. De flesta kvinnorna är ute med sina barn eller barnbarn, men få brukar vara ute med sina män. Hälften av de vuxna brukar vara ute med vänner. Många angav brist på vänner som begränsning för att gå ut. Men på sommaren träffas de ibland många och till exempel grillar tillsammans.

Skolbarnen däremot är ofta ute med sina kamrater. På kvällar och helger är de även ute med sin familj. Med skolan är barnen ute nästan varje dag och åker även på utflykter. Några av de vuxna har också varit på anordnade utflykter. En man angav att han hade haft sillunch ute med jobbet. Jag intervjuade tre män som arbetar som parkstädare, de är förstås ute med jobbet varje dag, men de har även gjort en utflykt tillsammans med arbetskamraterna.

3.6 Förändring?

När jag formulerade frågeställningen om förändring syftade jag på om de intervjuade sett en förändring i sitt beteende under sin tid i Sverige, till exempel om de är ute mer och mer. De flesta av de intervjuade svarade dock på ifall naturumgänget skiljer sig åt mellan deras ursprungsland och Sverige. Många angav att vanorna skiljer sig beroende på naturtyp, omgivning samt personliga förutsättningar. Några berättade om att natursynen i deras ursprungsland är annorlunda och man ”går inte ut och går” som man gör i Sverige.

”I Iran bodde jag i storstan, men okej, det fanns skog och sådant där också. Folk tänker inte på skogen, den bara finns där. Jag plockade inte svamp eller sådant. Parker fanns där man kunde ha picknick med familjen. Det gjorde vi. Men just själva skogen...”(3/IV)

”Jag bodde på landet men det var bara hus, ingen natur. Naturen är mycket bättre här i Sverige för barnen. I Marocko är det mycket trafik, bilar.”(11)

Skillnaden i klimat bidrar också:

”Det är stor skillnad. Det är kallt (*i Sverige*), fönster och dörrarna brukar vara stängda hela tiden. Det är livsviktigt att också gå ut och ta frisk luft. I Bangladesh brukar alla fönster och dörrar vara öppna så det kommer frisk luft hela tiden. Därför känner jag inte att jag måste gå ut och ta friska luft. Visst vill jag vara ute där också. Men man tänker inte på att man måste gå ut och ta frisk luft. Här känner man hela tiden att man måste gå ut. För det är inte riktigt frisk luft inne. Man måste vädra ofta.”(1B)

Några berättade drömmande om sina trädgårdar de hade i ursprungslandet. De var ofta ute och pysslade i trädgården där, men här i Sverige ”har de ingenting” och känner sig instängda i sin lägenhet. Några tycker att vanorna ändras mycket när man får barn eftersom barnen behöver och vill gå ut, och man dras med. En Iransk kvinna som varit 13 år i Sverige berättade att hon inte alls velat gå ut i början, men nu är skogs promenaderna viktiga:

”Det är stor skillnad mellan nu och den första tiden då jag precis kommit hit. De första tio åren som jag var här då var det liksom ’usch, gå ut i skogen när det är en meter snö’, och då bodde jag i Norrland också. Där var det ännu mer snö. Varför ska man gå ut i skogen när man kan sitta hemma framför elementet och det är jättevarmt? (...) Ja, jag tycker nu börjar det nästan bli en del av livet. Att gå i skogen är skönt! Det är skönt att njuta av naturen! Man får lugn, det är avslappnande.”(3/IV)

”Här i Sverige burkar folk vara ute och plocka svamp men i Armenien brukar folk odla på landet.”(1A)

Det är dock inte alltid som ursprungslandet har givit de erfarenheter som många tror:

”I Kampala där jag bodde fanns det mycket natur. Men inte som många människor tänker sig Afrika, med elefanter, ormar och så vidare Jag har aldrig sett det. När jag var 6 år var vi i en nationalpark, då såg jag många djur.” (15)

3.7 Varför?! Varför inte?

Synen på den svenska naturen bland de intervjuade invandrarna var slående **positiv**. Många uttryckte att naturen i Sverige är mycket **vacker** och att de verkligen uppskattar den. Flera uttryckte hur rent och **välordnat** det är med många fina platser att vara på; parker, gräsplaner, grillplatser. Nästan alla använde återkommande uttryck som ”jättefint, bra, skönt, vackert, jag tycker om, man blir glad, naturen är häftig, roligt för barnen”... Så här uttryckte sig några:

”Jag tror inte att det finns någon som inte tycker om naturen, för det är så häftigt.”(1)

”Om naturen skulle ta slut så skulle man dö. Människor måste ha naturen.”(2B)

”Naturen är jättebra. Jag har alltid gillat naturen. Jag blir nästan arg på jobbet ibland när folk slösar på papper. Naturen är jättebra. Det är jätteviktigt att naturen finns så vi kan njuta av den. Om vi förstör naturen så förstör vi för oss.”(8)

Fler än hälften av de vuxna angav **hälsan** som en anledning att vara ute. Det var allt från lindring av ryggsproblem till behov av avkoppling och lugn. Många nämnde också behovet av **frisk luft**. Några berättade att de **löser bråk** hemma genom att hämta lugn i naturen:

”Ibland jobbar jag hårt. Jag mår bättre (*om jag går ut*), blir glad, kan diskutera bättre. Det känns bra. Om man bara sitter hemma blir det bråk.”(2B)

Att gå ut är också ett sätt att träffa folk och att öva språket:

”Förut var det svårt för mig, jag ville inte gå ut. Men nu vill jag gå ut, jag vill prata! Mina barn kan svenska, men de pratar bara arabiska hemma. Ibland pratar jag svenska men de svarar på arabiska. Ibland skrattar de och säger ’mamma du pratar inte bra svenska’. Men jag vill! Träffa svenskar. Ibland går jag ut på gården och träffar kanske en gammal tant, de är bra att prata med.”(11)

Bara en person verkade vara ointresserad av naturen:

”Jag ser inte att det finns någonting inom mig som drar mig och lockar mig att gå ut i naturen. Den finns där den finns. Vissa gånger tänker man på att man har bra skog och fin natur runt omkring. Men att gå dit och promenera...”(16)

Skolbarnen var mest ute för att **träffa kamrater** och **leka** eller **spela fotboll** etc. De flesta var mycket positiva, endast någon enstaka tyckte det var tråkigt ute. Även under den guidade utflykten som jag deltog i var barnen pigga, glada och frågvisa i skogen. De studerade intresserat vattendraget, enbären och ekollonen och hasselnötterna som guiden berättade om. De klättrade mer än gärna upp i en liten ek och hämtade ekollon.

Något positivt som många av de intervjuade bekräftar är att **barnen** drar ut sina föräldrar. Små barn behöver helt enkelt ut och röra på sig. Äldre barn hör talas om platser och aktiviteter från kamrater och skolan och tjarar sen på sina föräldrar om att få ”åka dit” eller ”prova det”.

3.8 Hinder?

Det mest slående för mig som intervjuare var den stora rädslan för **överfall**. Många tog upp rädslan för människor i olika form; våldtäktsmän, alkoholister, knarkare, rasister, gubbar, pedofiler, dåliga människor.

”Jag och min fru och mina barn brukar hela tiden gå i naturen och titta, men jag är lite rädd för dåliga människor. Kanske kommer rasister och dödar. Många kvinnor stannar nära bostaden, annars kan det blir problem. Det har jag sett på TV många gånger. Jag tänker mycket på barnen och familjen. Jag är inte rädd när många människor går tillsammans och promenerar. Förut brukade jag gå själv också men inte nu. Ibland stannar min fru hemma och jag går med barnen till skolan och sen hem igen.”(2A)

”Förut var jag inte rädd, då promenerade jag klockan tolv på natten till kompisar. Men nu har jag läst om så mycket i tidningar, om dåliga människor, så jag är rädd. Jag vet inte vad man ska göra åt det.”(11)

Några av barnen berättade om rasismen i området där de bor:

”Eller så kan det vara rasistiska saker. Här i Jordbro bor det mer invandrare än svenskar. De flesta invandrarna bor här runt centrum. Svenskarna bor nere i villorna. På somrarna går jag och mina kompisar ner till villorna, vi går runt lite. Då kollar svenskar på oss, de kanske tror att vi ska palla frukt. Det är inte roligt när man hör ’ja, de där invandrarna kommer palla frukt’. Jag har själv hört det. Vi gick in och promenerade, men vi brydde oss inte. (...) Jag har gått där med mina kompisar, och de tittar noga vart man går. En gång blev jag rädd, en kvinna stirrade på oss. Jag blev jätterädd. (...) När de kommer hit då gör vi ingenting. Jordbro är för svenskar och invandrare.”(22)

Denna rädsla tar för vissa helt orimliga proportioner som till exempel mannen som inte låter sin 16-åriga dotter gå själv till McDonald’s.

”Ibland är hon med kompisar. Då kanske jag lämnar henne vid Åhléns. Där möter hon kompisar, de köper hamburgare på McDonald’s eller någonting. Sen kommer jag och hämtar henne. (...) Först trodde jag inte att det var farligt i Stockholm och Brandbergen. Sen har jag läst i tidningar och sett på TV hur många människor som dör. *(Hänvisade till något program på torsdagar, kanske Efterlyst)* Därför är jag rädd.”(2A)

Flera angav också att de var rädda för mörker och att gå ensam i skogen, men även detta speglar till viss del rädslan att bli överfallen. Enstaka angav att de var rädda att gå vilse.

”Men här vågar jag inte, jag känner inte den svenska skogen så bra. Jag kan inte vägen, då blir man rädd. Tänk om man går vilse och måste stanna hela natten i skogen. Jag är jätterädd. Jag går gärna med mina kompisar, med mina väninnor - men nej, jag vågar inte gå ensam i skogen. Jag är lite rädd, det finns människor som är jätterädda. Man tänker hela tiden på vad som kan hända, man tänker på vad som hände i kriget. Man har hört vad som har hänt i Bosnien, hur många kvinnor som har blivit våldtagna.”(14)

”När jag känner området är jag inte rädd i skogen.”(19)

Av de vuxna berättade några att de är rädda för **hundar**. En hade blivit överfallen av hundar i Sverige men oftast verkade skräcken ha byggts upp i ursprungslandet.

”I Turkiet fanns det mycket elaka hundar. När jag var liten fanns det mycket lösa hundar som var elaka. Därför är jag rädd för hundar. Om jag märker att en hund är kopplad så är jag inte rädd. Min man är inte rädd. Min son brukar klappa hundar. Min dotter är rädd.”(13)

Tre kvinnor sa att de är rädda för **ormar** och skolbarnen sa att deras mammor är rädda för ormar. Flera av skolflickorna sa att de är rädda för fästingar, spindlar, myggor, och andra **kryp**. Även ett par av de vuxna tog upp detta.

Flera (fem) angav **ensamhet** som ett hinder för att gå ut. De tycker att det är tråkigt att gå ut ensam men har ont om vänner att gå ut med:

”För min del tror jag att det beror ensamhet. Ingen vill gå ut i skogen ensam. Svenskar som bor här har många kompisar och känner folk på en gång. Men när det gäller invandrare så känner de inte så många. Jag till exempel är ensam, jag har ingen familj. Om jag hittade någon som var intresserad då skulle vi kunna gå ut.”(15)

”Jag tycker om att vara ute, bättre än att vara inne. Jag vill gå ut när det är fint väder. Men jag känner inte så mycket folk. Vad ska jag göra ensam?”(19)

Några av de vuxna angav **tidsbrist** som hinder att gå ut. Framförallt tror de att tidsbrist hindrar andra att gå ut.

”Det finns många invandrare som inte har anpassat sig så bra. Förra generationen jobbade mycket. Jag också, jag var nästan arbetsnarkoman. Förut i Sverige, jag hade dubbla jobb i fem år. Nu är det för sent. Jag vill inte jobba, det finns inga pengar för att man ska vilja jobba extra. Men förut, då hade man andra planer. Jag tänkte återvända hem och bygga något. Det är många invandrare som jobbar väldigt mycket för att de har sådana planer. De satsar hela sin tid. Jobba, jobba, jobba, ingen semester.”(17A)

”Jag tror inte att alla vet det faktiskt (*allemanrätten*). Broschyrer vore bra så man kan läsa. Många invandrare jobbar mycket så man har inte så mycket tid. Männen har mer tid kanske. Men kvinnorna jobbar mer med barnen och tvättstugor och allt annat. Det är lite annorlunda. I en svensk familj delar man uppgifterna mera jämlikt. Men i många invandrarfamiljer är det inte så faktiskt.”(8)

Nästan hälften av de vuxna angav **kylan** som hinder. De tycker det är för kallt att vara ute mycket på vintern.

”Jag tycker om snön, det är bara att jag inte tycker om när det är kallt.”(19)

Någon berättade att det var för dyrt med täckjacka:

”Min man promenerar jättemycket. I Flottsbro på kyrkogården, men inte i skogen. Men inte nu när det är jättekallt. Han vill gärna ha vinterkläder så att han kan fiska på vintern, men det är jättedyrt, jag kan inte köpa det.”(14)

Hundbajs verkar också vara ett hinder. En kvinna var mycket upprörd över hur dåligt hennes grannar sköter sina hundar, de tar nästan aldrig upp bajset. Hon sa att hennes dotter inte ville leka på gården längre för det är så äckligt med bajset.

”Jag tycker inte att det är så fint längre för det är så mycket hundbajs. Många gånger har jag sett människor med hund genom fönstret. De tittar sig omkring och när de inte ser någon så struntar de i att ta bort bajset. (...) Det finns lekplats på gården. Där kissar hundarna. Förut lekte barnen där. Hon som har hundarna bara släpper ut dem, de går och kissar och går direkt in igen, alla tre. Jag tycker inte det är bra. Min dotter tycker inte om att leka där längre. Det finns lampor och träd. Två gånger har alla på gården skrivit på namnlistor till kommunen. De sa att en gång till och hon är borta från gården.”(12)

Kvinnan verkar oroa sig så mycket för hundbajs att det begränsar utevistelserna. Det visade sig att flera andra som är mammor håller med om problemet och verkligen är störda av det. Skolbarnen berättade också spontant om ”äckligt” hundbajs på fotbollsplanen.

Några berättade att fina områden försvunnit på senare år:

”Här i Flemingsberg var det mycket bättre för ett år sedan. Nu har de byggt en skola till, Annerstaskolan, klass 5-9. Där var det förut en jättefin plats, vi brukade grilla där eller dricka kaffe. Det fanns en fotbollsplan också. Det är synd. Här i Flemingsberg finns det inte så mycket skogområden som människor behöver. (...) Det finns inte någon grillplats här i Flemingsberg längre. Det saknar jag. Det var jättenära. Om jag inte hann åka till Flottsbro kunde jag gå ut med min son och grilla lite korv. Jag saknar den platsen jättemycket.”(14)

”Nu har de byggt nya lägenheter. De har huggit ner många träd. Jag kom hit -97 då var det fint (*i Jordbro*). Nu har de huggit ner alla träd. Det är inte fint”(2B)

En annan nämnde **blöta löv** på trottoarerna som hinder.

Eftersom nästan alla jag intervjuade verkar vara ute mycket så frågade jag också vad de tror hindrar andra. Det nämnde **ovana** och att det inte finns i **kulturen**.

Två män uttryckte sig så här:

”Folk vet, om de vill hjälpa sig själva så kan de. Men det är inte våran tradition, det är problemet. I Jugoslavien om en gammal man springer eller cyklar tror folk att han är knäpp. Bara idrottsmän gör det. Folk har mycket tid, men det finns ingen vana. Det är inte bara i Jugoslavien utan i andra länder också.”(17A)

”Det finns olika invandrare, olika kulturer. Jag skulle tro att araber inte är intresserade, de har ingen natur att se, de har ju bara sand. Det är svårare när man inte är van. Jag har aldrig sett någon arab gå ut i skogen. Det finns araber som bor här. Jag tror inte kvinnorna får gå ut för sina män. Chilenare de är mer intresserade av fester, men visst har jag träffat chilenare som går ut i skogen, men det är inte många. Picknick har de. Ryssar som kommer hit nu tycker inte om naturen, det är så hektiskt, de vill bara tjäna pengar. Jag tror inte att det är så många människor som skulle vara intresserade. Men det är klart, det går ju att intressera folk. Men hur man ska göra det har jag ingen aning om. Hur man ska få dem att inse att det är någonting viktigt.”(18)

En lärare uttryckte sig så här:

”Det är föräldrarna som signalerar till sina barn att ’skogen usch, du ska inte gå i skogen’. För att det inte finns i kulturen. Jag har många barn som inte kommer till skolan när det regnar jättemycket, när det är jättekallt, när det är blåsigt.”(3/IV)

Flera sa att de inte tror att det går att lära människor att gå ut, de måste vilja själva. En man var rätt uppgiven och sa att de inte förstår, inte ser det fina:

”Det viktigaste kan man inte lära ut ifrån någon bok eller så. Just att folk ska se det som någonting vackert istället. (...) Jag är inte så hoppfull om folk. Jag tror inte på människor. Människor kan ändra sig om de vill men det går inte att lära dem om skogen om de inte vill lära sig. Det är så mycket som ignoreras nu, på grund av reklam, på grund av allt.”(18)

En kvinna tror att många invandrare är rädda för att släppa in den svenska kulturen:

”Ja (*de är rädda*), inte bara för skogen, men för att släpper de in det här att vi ska gå ut i skogen då släpper de sin egen kultur, då blir de försvenskade liksom och det vill de inte. (...) Jag själv är invandrare och jag är stolt över att jag kommer från Iran. Även om jag är svensk medborgare så säger jag gärna att jag kommer från Iran. För att visa att man kan faktiskt lyckas som invandrare också. Jag kan ha mina traditioner, jag firar fortfarande iranskt nyår, men jag går också i skogen och letar påskägg med mina barn. Tomten kommer hem till oss också. För att mina barn ska känna att ja, man kan faktiskt vara så.”(3/IV)

En man berättade också om problemen med att släppa in den svenska kulturen:

”De invandrare som är yngre än jag och så där, är födda här, är lite annorlunda. De första som kom de är där de är. De som kom hit för 30 år sedan tror fortfarande att de är i Turkiet. Eller de tror att Turkiet fortfarande är som de var för 30 år sedan. Men så är det inte, landet kör om dem. De står stilla, första generationen. De andra generationerna utvecklar sig hela tiden.”(8)

En lärare (V) på den invandrartäta Annerstaskolan berättade att hon tycker det märks tydligt att invandrabarnen har en annan syn på naturen. Hon upplever att det finns en tydlig tröskel för invandrare att ge sig ut i naturen. Hon upplever tydligt att invandrabarn inte har utrustning; de har knappt kläder för vinter, än mindre för regn. Barnen stannar till och med hemma från skolan dagar då de riskerar att få gå ut i skogen.

”De som jag känner de är fortfarande på det stadiet som jag var på när jag precis hade kommit hit. Till exempel här i skolan. På fredagar har vi utedag, då går vi i skogen eller någon annanstans ute, vi har uteaktiviteter. Och då säger vi att barnen ska ha oömma kläder, regnjacka och stövlar och sådant – sen kommer de i klackskor till skolan. Till exempel förra veckan sa vi till dem att vi skulle gå ut och ha utedag och så lämnade vi lappar. Till och med tydliga med bilder med regnkläder, stövlar, regnhatt, sittdyna. Men de kom med vanliga kläder, jättetunna byxor. Och så var det några som valde att stanna hemma. Vi var tvungna att byta grupper, och ta av dem som var här. Det är för att föräldrarna inte vill att barnen ska gå ut eller så säger barnen att de inte vill. Det är föräldrarna som signalerar till sina barn att ’skogen, usch, du ska inte gå i skogen’. För att det inte finns i kulturen. Jag har många barn som inte kommer till skolan när det regnar jättemycket, när det är jättekallt, när det är blåsigt. De är från alla möjliga länder, förutom svenska barn, de kommer i alla väder. Vi brukar skoja i lärarrummet när det

regnar jättemycket och säger ”åh då har jag kanske tio barn som stannar hemma idag”, grupperna blir så små.”(3/IV)

Det finns även hinder för att lärare på invandrartäta skolor ska ta med barnen ut. Jordbromalmskolan i Jordbro har totalt ca 400 elever i årskurs 6 till 9, varav många är invandrare. En biologilärare (VI) där berättade att hon inte tycker att det är någon större skillnad mellan svenska barn och invandrabarn vad det gäller synen på naturen. De har inget intresse av att röra sig ute i naturen. Ungdomarnas intressen idag är film, musik, datorer etc. Hon menade vidare att barnen, både svenska och invandrare, har mycket dåliga kläder för utflykter. De har sällan stövlar eller sportkläder på friluftsdagarna. Biologiläraren tycker att det är omständligt att ordna utflykter. Idag ställs många andra krav på lärarna. De ska förutom undervisningen sköta mycket pappersarbete, fylla i och dokumentera. Bland annat ska individuella utvecklingsplaner för varje barn skrivas vilket är mycket tidskrävande. Hon menade att hon idag arbetar dubbelt så mycket som när hon började arbeta som lärare. Detta gör att det sällan finns tid och ork att planera in någonting ”extra”. Dessutom är omsättningen bland lärarna hög vilket medför dålig kontinuitet. Intresset kan också saknas eftersom NO-lärare som ska undervisa i biologi ofta är mer intresserade av kemi, fysik eller matte.

Biologiläraren (VI) tycker att det är svårt att planera friluftaktiviteter. Det finns visserligen möjlighet till heldagsutflykter men det är organisatoriskt svårgenomförbart. Då måste andra lärare hoppa in och ta de lektioner som läraren som åker på utflykt missar. Detta försvåras ytterligare av att lektionerna börjar olika tider. I kärnämnen krävs godkänt för att eleverna ska kunna gå vidare, dessa ämnen får därför inte bli lidande av aktiviteterna. Dessutom tycker biologiläraren att det kan vara tveksamt att anordna heldagsutflykter eftersom undervisningen redan är så uppsplittrad av olika temadagar, FN-dagen etc.

3.9 Åtgärder?

Jag upptäckte under mina intervjuer att det var mycket svårt att få invandrarna att själva ge förslag till åtgärder som skulle kunna förbättra förutsättningarna för utevistelse. Nästan ingen kom med spontana förslag. För att få dem att komma igång och prata förde jag istället en diskussion med dem och frågade hur det var med information, grillplatser, lekplatser och så vidare

Det var många som tyckte att det är brist på **information**. Detta trots att flera nämnde att de får många papper med posten av vilka en hel del hamnar i soporna. De tar inte åt sig den typen av information.

”Vi är ganska dåligt informerade. Sverige är faktiskt mycket vackert. Men vi vet ingenting om detta. Det är dålig information. Därför är vi instängda inne och mår inte så bra.”(17A)

”Jag tror att många av invandrarna, när de kommer hit till Sverige, inte vet vilka regler som gäller; vad man får göra i skogen, vilka rättigheter och skyldigheter man har. Jag tycker faktiskt att man i ett tidigt stadium borde lära dem det. Kanske på SFI- studierna när man lär dem vad som är rätt och vad som är fel. Och just visa dem att det är vanligt i Sverige att man promenerar i skogarna och ute i naturen. Man kan gå och plocka svamp och bär och så där. Jag tror inte att de vet det. Och sen är de (*invandrarna*) upptagna av allt annat också, de har mycket att tänka på. Jag tror inte att det här kommer på första plats.”(16)

”Man ska tala om för dem att det är viktigt (*att vara ute*). Och alla positiva sidor. Men de får bestämma själva, man kan inte tvinga. Till exempel som för mig, jag gillar inte när det är så mycket kallt.”(1B)

”Det behövs mer information! Kartor, vilken väg kan man gå i skogen, vilka växter som är giftiga... Mycket viktigt tycker jag.”(5A)

När jag föreslog **broschyrer om svampsorter** och växter nappade nästan alla. Framförallt framkom ett stort intresse för svamp, de vill plocka men vågar inte eftersom de inte vet vilka som är ätliga.

”Ofta kör man förbi folk som plockar svamp och då känner man att man också skulle vilja göra det, men man vet inte vad man ska plocka.”(16)

”Ja, jag tror en broschyr vore bra. Med svampsorter och bär och sånt. Det finns vissa invandrarfamiljer som plockar bär och gör marmelad och allt annat. Min fru har plockat bär några gånger och gjort blåbärspaj. Det var gott. Om man visar en bild på blåbär och sen en pajbit så kanske man väcker ett intresse. Det är tråkigt att bara läsa, det är bättre att få en bild av det.”(8)

När jag föreslog **guidning** tyckte de flesta att det vore utmärkt. Ett par berättade om att de varit på historisk guidning om gravfältet i Jordbro och att det var jätteintressant. Skolbarnen föreslog **skyltning**.

Många efterfrågade dock att all denna information ska finnas på **flera olika språk**. Barnen tyckte att världsspråken engelska och franska skulle räcka. De vuxna föreslog de invandrarspråken som är mest representerade i området. De menade att det är lättare att ta till sig informationen om man förstår exakt och känner att den är riktad till en personligen.

”Det vore bra om informationen var på olika språk. Det är svårt det här med översättning. Det kostar ju pengar, men det är faktiskt en jättebra insats man gör å andra sidan.”(16)

”Ja, det behövs (*mer information*). Folk vet inte vilket fint land Sverige är. Man lever på ett ställe och vågar inte åka runt. I föreningar måste den som kan skriva och läsa på svenska skaffa informationen och informera oss. Annars känner vi bara till 10 km i diameter. (...) I föreningar kan man informera på svenska. Ännu bättre om svenskar kan informera på invandrarnas språk. Jag tror det är många som är förtidspensionerade som också är intresserade. De går hemma och har jättetråkigt, mest på vintern när det är tråkigt väder.”(17A)

Samtidigt höll de flesta med om att det är viktigt att lära sig svenska om man ska bo i Sverige. Frågan är hur det ska gå till. En pojke uttryckte sig så här angående språkproblemet:

”Jag tycker att... Om invandrarna ska komma hit... Man ska inte sätta invandrarna på samma ställe för då lär de sig ingen svenska. Man ska sätta dem där det finns mest svenskar. Så kan de flytta iväg när de kan svenska.”(20)

Anordnade utflykter var något som många nappade på och några föreslog spontant. Det verkar som om ensamheten är ett av de stora hindren för att gå ut, vissa är rädda att gå ut själva och andra tycker bara att det är tråkigt att gå ut ensamma.

Några hade redan positiva erfarenheter av utflykter:

”Vi var på utflykt förra veckan. Vi åkte ut till Tyresta By och hade matsäck alla vi som jobbar i Haninge kommun. Vi brukar göra det en- två gånger i månaden. Vi hade tipspromenad i skogen. Det tycker vi om.”(17)

Så här svarade en på mitt förslag att anordna utflykter:

”Ja, invandrare vill. Men vi är dåligt informerade och så är vi lite blyga på grund av att vi inte pratar så bra svenska. Man bara backar och så blir det värre. Man måste våga! Det är bättre att åka ut i skogen än att åka till Apoteket och köpa medicin. Det är bättre att åka ut i skogen och röra sig så slipper man problemen.”(17A)

”Ordna uteaktiviteter i skogen. Man kanske inte får med invandrare på det från början. Man kan till exempel bjuda in några ungdomar och bostadsföreningen och ordna korvgrillning i skogen. Barnen får delta i det här och det här.”(3/IV)

Det behöver förstås inte vara en utflykt i skogen, andra uteaktiviteter föreslogs också:

”Om det fanns någon dag, då olika familjer kunde komma, en speciell dag med en grillfest eller något sådant. Då tror jag att det skulle komma flera. Här nere vid ängen kanske (*Jordbro*).”(23C)

”Skogspromenader. De (*invandrarna*) kanske är intresserade om man gör lite roliga aktiviteter. Tävlingar i skogen och så där. Vi hade en fest, laget, två månader sen kanske. Då hade vi en liten tävling, en tipspromenad. Det var ganska svåra frågor, med matematik och alfabetet. Så fick man leta efter nästa lapp på något träd i skogen. Det var ganska kul.”(8)

”På Gravfältet har vi varit, det är jättefint. Det var en guide, han var jättebra, berättade historia så nu vet man allt. Det tycker nästan alla invandrare är intressant. Man undrar vad det är och när sen någon berättar historien så är det roligt.”(17)

Andra förslag på vad enskilda personer önskar är märken på träden i skogen att följa, roliga lekplatser för barnen där de bor, tennisplan, film om natur, bra ställen att fika i närheten där de bor. Skolbarnen i Jordbro ville ha en ännu en fotbollsplan, gärna med gräs, och fler gungor.

Jag frågade om det behövs fler grillplatser och det var det flera som tyckte, framförallt barnen som sa att det ofta var för trångt. Cykeluthyrning och städning är andra förslag. Skolan är viktig eftersom barnen får intryck och idéer om vad man kan göra. Att invandrare lär sig svenska och kommer ut i arbetslivet tog en intervjuperson upp som alldeles nödvändigt för att få dem intresserade av att vara ute i skog och mark.

”Vi vill gå ut men det är fullt med turkar. De går nästan varje dag och grillar på samma grillplats hela tiden. Det finns ingen annan. (...) Det finns bara en grillplats på min gård och på de andra finns det ingen. För tre gårdar så finns det bara en grillplats.”(21)

”Det är ganska bra ordnat i Sverige med grillplatser. Det finns plats. Men det brann i Tyresta By förra året så nu kan man inte grilla någonstans. Det finns två grillplatser, men det räcker inte. Det blir kö, man måste vänta. (...) På vissa ställen finns det för mycket grillplatser. Det är inte bra fördelat. Det finns i Jordbro, Handen, Gålö. Det

finns på gårdarna också där folk sitter på kvällen. Där räcker det. Man grillar inte varje dag. Kanske en gång i månaden, mest på sommaren när det är varmt och skönt.”(17)

En kvinna föreslog att kommunen skulle kunna **hyra/ låna ut cyklar**. Hon skulle gärna vilja cykla runt med sin dotter men har inte råd att köpa en cykel:

”Man borde kanske låna ut cyklar. Jag älskar att cykla men jag har ingen cykel. Min dotter har cykel. Ofta är det så att jag gärna skulle cykla med henne. Det vore en bra ide om man kunde låna en cykel från kommunen. Det tror jag att många skulle vilja göra.”(10)

Flera av de intervjuade nämnde att det ofta är **barnen** som drar ut sina föräldrar. De vill visa vad de gjort med skolan, de vill besöka platser som deras kompisar berättat om; Skansen, Kolmården, Skara Sommarland och så vidare

”Våra barn, de är svenska. De vill gå ut. De känner att deras land är här. Barnen åker ut med skolan på övernattnig. Då följer vi med och träffar svenska föräldrar. Då kan man säga att man hittar en nyckel till Sverige! (...) Det är inte så enkelt som man tror. Vår tradition är att folk inte rör sig så mycket i naturen som svenskar. Gamla svenskar vill inte heller röra sig. För det är en tradition som man lär sig i skolan. Många älskar naturen. De lär sig att plocka svamp. Jag vågar inte, jag vet inte vad jag ska plocka.”(17A)

Städa var också ett förslag för att få fler invandrare att gå ut. Det gällde dels skräp som plastpåsar och glas i skogen och dels hundbajs på lekplatser och fotbollsplaner.

”Jag åker ofta bort lite längre till skog, skogsområde. För här i den nära skogen är det så skräpigt, papper och flaskor. Ingen svamp.”(7)

En kvinna som varit ganska länge och har kommit in det svenska samhället ordentligt anser att det inte finns någon genväg: invandrarna måste först **ut i arbetslivet** samt **lära sig svenska**. De måste ta del av samhället för att förstå hur det fungerar och kunna delta i aktiviteter som bjuds.

”Man kan inte bara slussa dem direkt in till skogen, nu ska ni börja gå i skogen, nu ska ni skaffa regnkläder. Allting hänger ihop. Kommer de ut i arbetslivet, vet de vad som pågår i samhället, tar del av samhället. Jag var inte heller så här förrän jag började komma in i samhället, började jobba, engagera sig i vanlig skola. (...) Kommer man ut i samhället, vet man vad som pågår i skolan, vad som pågår i samhället, då vet de också att gå i skogen det är verkligen skönt. Man kan faktiskt njuta av regnet också. Det finns ingen genväg. Man kan inte tvinga dem att skaffa regnkläder till sina barn när de inte har förstått meningen med att gå i skogen.”(3/IV)

Hon efterfrågar något som får ut invandrare i samhället så att de inte blir ”soffliggare” som lever på socialbidrag:

”Sen jag började jobba i den här skolan har jag tänkt: herregud, hur kan man snacka om att det finns rasism? Hur kan man ha bott här så länge utan att ha lärt sig svenska? Men

så tycker jag att det måste vara så att de känner att de inte kan klara sig om de inte lär sig svenska. Men det tycker de att de gör, så länge de bor i Flemingsberg, Rinkeby eller Rosengården. (...) Det handlar inte bara om ett land, det är alla kulturer. Det är inget land, ingen kultur som har lättare. (...) Okej man ska få hjälp av socialen och så där den första tiden, för det får alla. Men att man ser att det är lättare att få hjälp av socialen så länge man kan, det måste finnas något som pushar. Jag tycker det var jättebra i den här valfrågan, Folkpartiet drev krav på svenska för att få bli svensk medborgare. Många klassade det som rasistisk fråga, men jag som invandrare tycker: perfekt, så ska det vara. Bo här i 20 år och inte kunna prata svenska, herregud! (...) Jag kan tänka så här ibland. Jag går till jobbet från sju på morgonen till fem på eftermiddagen och jobbar ihjäl mig. Och så tar jag med jobbet hem, rättningar och allting, och min man gör samma sak. Han är också från Iran och jobbar som civilingenjör. Och så tänker man på att det finns folk som år in och år ut får socialbidrag och statliga pengar. Herregud vad är det här? Jag menar jag känner också så, sen tänker jag att herregud det kan vara rasism, jag får inte tänka så. Folk kan sova till nio på morgonen medan jag måste väcka mina barn klockan sex på morgonen.”(3/IV)

Ett projekt som barnen ansåg lyckat är Ungdomens Hus i Jordbro:

”Jag tycker att det var bra att de byggde det röda huset vid lekparken. Dit kan man gå om man inte är över 12 år. Fast om man är över 12 får man gå till Ungdomens Hus istället. Det är jätteroligt att gå dit. Man kan bli medlem om man är mellan 10 och 12 år. De har öppet från ett till fem. Så gör de utflykter, typ i Jordbro. När det var höstlov tog de oss till Eriksdalsbadet, då fick man betala 20 kr. Det var jättekul! De är jättesnälla där. Man får göra olika saker.”(22A)

En biologilärare (VI) på invandrantäta Jordbromalmskolan efterlyser fler ämneskonferenser för att lärarna ska kunna planera utflykter och andra aktiviteter. Ämneskonferenserna behövs för att de ska ha möjlighet att strukturera och genomföra aktiviteter.

3.10 Kunskapskontroll

Jag visade färgbilder på tre vanliga svenska trädslag och tre vanliga svenska vårbloomor: gran, tall, björk, tussilago, vitsippa, blåsippa. De vuxna som jag intervjuade var dåliga på att känna igen växterna. Ganska många klarade björk och gran och några kunde vitsippa och blåsippa. Bara två vuxna klarade alla sex växterna. Flera sa dock att de kände igen någon eller några av växterna eftersom de finns i deras ursprungsland och att de kan namnet på sitt modersmål. De 15 barnen, som gick i årskurs 6, klarade växterna utmärkt. De hade nästan alla rätt, en grupp missade dock tussilago.

Det var bara några få av de jag intervjuade som kände till ordet ”Allemansrätt”. Dock visste de flesta åtminstone delvis vad man får och inte får göra enligt allemansrätten. Ungefär hälften av barnen kunde allemansrätten bra. Bara två vuxna kunde den bra och ytterligare några kände till den. De vuxna som kunde allemansrätten hade gått i skolan i Sverige och lärt sig där.

4. Diskussion

Syftet med denna studie har varit att synliggöra invandrares natur- och friluftsvanor samt att ta fram förslag på hur de kan inspireras att nyttja tätortsnära natur mer. För att kunna besvara detta syfte har jag delat upp diskussionen enligt följande. Först gör jag en resumé av *hur* de

intervjuade använder naturen. Sedan försöker jag reda ut *varför* det ser ut som det gör genom att jag presenterar hinder och perspektiv. För att förstå varför människor nyttjar eller inte nyttjar naturen på det sätt de gör måste fokus lyftas så att sammanhanget tydliggörs. Det finns inte alltid tydliga hinder utan de verkliga orsakerna kan vara mer övergripande, därför tar jag upp olika perspektiv. Slutligen försöker jag bemöta de olika hindren med *åtgärder*.

4.1 Så ser användningen ut idag

Vad gäller urvalet utgör de intervjuade en så varierad grupp att det är omöjligt och dessutom felaktigt att dra några generella slutsatser. Några åsikter kan ändå anses ofta återkommande medan andra verkar mindre utbredda. Jag har med hjälp av litteraturstudier och intervjuer försökt tolka om en åsikt är personlig eller om det är en utbredd uppfattning. Genom att jag lyckats få en stor spridning på intervjupersonerna bör jag ha fångat in många olika synvinklar som finns bland invandrare.

Den vanligaste aktiviteten är att promenera. Detta visar såväl denna studie som studier av alla svenskers fritidsvanor (Kulturdepartementet 2000). Majoriteten av de intervjuade väljer att promenera på vägar och cykelvägar. Intervjupersonerna verkar inte riktigt ta del av "typiska svenska friluftaktiviteter" som skidåkning, skridskoåkning, cykling, kanotpaddling och så vidare. Dessa aktiviteter kräver utrustning och kunskap och kan därför vara svåra att ta till sig. Friluftaktiviteter som åtminstone en del av intervjupersonerna ägnar sig åt är att fiska eller att plocka bär, svamp och blommor. Min förutfattade mening att många invandrare har kolonilott blev inte alls bekräftad. Bara 2 av de 39 intervjuade hade kolonilott.

Vad gäller utflykter finns stora skillnader inom den undersökta gruppen. Några av intervjupersonerna åker ofta på kortare eller längre utflykter och har besökt Skansen, Stockholms skärgård och så vidare medan andra sällan lämnar bostadsområdet. De i särklass vanligaste platserna att vara på är gårdarna mellan husen samt parkerna och skogarna intill bostaden. Många barn och kvinnor är ute dagligen nära bostaden. Det finns också de som ofta åker till en skog eller annan plats längre bort.

Sverige är ett kallt land jämfört med de flesta invandrades ursprungsländer. Den svenska vintern kan kännas lång och trist även för infödda svenskar och att många invandrare är tveksamma till att vara ute på vintern är kanske förstäeligt. Barnen behöver dock gå ut året runt och drar ofta med sig sina föräldrar. De invandrare jag intervjuat verkar vara ute relativt ofta. Det är tveksamt att dra slutsatsen att invandrare är utomhus mindre än svenskar i allmänhet. Idag finns det även många infödda svenska stadsmänniskor som sällan är ute i naturen (Berglund 2001).

Min undersökning visar tydligt att de flesta intervjupersonerna inte gillar att vara ute ensamma. De tycker att det är tråkigt och/eller obehagligt att gå ut ensam. Många angav brist på vänner som en begränsning för att gå ut. Resultaten visar att barnen drar ut sina föräldrar, framför allt sina mammor. Att hela familjen är ute tillsammans förekommer också. Under sommarhalvåret går de kvällspromenader, grillar och har picknick tillsammans. Några av de intervjuade har varit på utflykt med arbetskamraterna och uppskattade detta mycket.

Det har varit trevligt att möta den oerhört positiva synen som intervjupersonerna har på den svenska naturen. De tycker att det är vackert, välordnat, inbjudande och fint. De flesta angav på något sätt hälsan som orsak att gå ut. Ibland kändes de som om de citerade sina läkare när

de berättade om hur bra det är för deras ryggont och psykiska välmående att vara ute och promenera. Jag är inte säker på om de berättade vad de själva kände eller om de uttryckte det som de trodde jag ville höra; den svenska normen att naturen är nyttig och hälsosam. Några uttryckte dock med eftertryck hur mycket de uppskattar naturen och att den får dem att koppla av och lösa problem.

Enligt mina intervjuer verkar det som om kvinnor är ute mer än män, eftersom de ofta är ute med barnen. Barnen är ute för att träffa kompisar och leka, precis som svenskfödda barn. Några av de jag intervjuade var sjukskrivna och verkade på grund av detta vara ute mycket, dels för att de blivit ordinerade det och dels för att de har mer tid.

4.2 Hinder

Tidsbrist

Liksom svenskfödda finns det invandrare som jobbar mycket, har barn eller andra förpliktelser och helt enkelt inte har tid att vara ute så mycket. Bland invandrare förekommer att männen har flera jobb parallellt.

Transporter

Transport för att ta sig till olika platser kan också vara ett problem. Många verkar dock ha upptäckt bussarna och åker ofta buss till till exempel Flottsbro, Tyresta eller badstranden. Tågbiljetter till kusten uppfattas som mycket dyra. De få som har bil ser den som en stor tillgång och åker ofta till finare parker längre bort. Genom mina intervjuer har jag fått uppfattningen att det är få som har tillgång till och använder cykel.

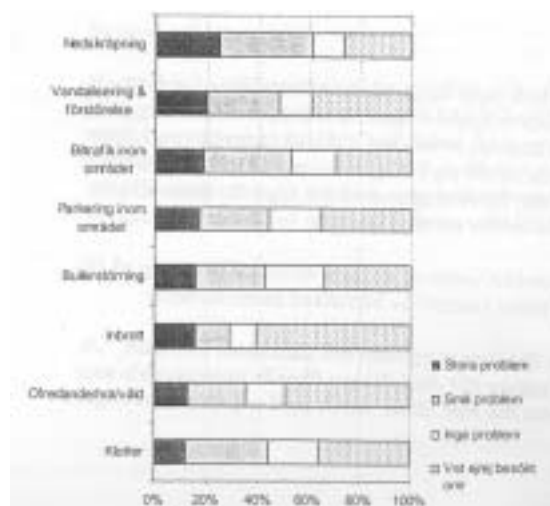
Kyla

Mina intervjuer visar att invandrarnas utomhusvanor troligen skiljer sig mer mellan sommar och vinter än vad som gäller för svenskfödda. Kylan vintertid begränsar invandrares utomhusvistelser.

Smuts och nedskräpning

Hundbajs på gårdar, lekplatser och i parker uppfattas som ett hinder enligt mina intervjuer. Även plastpåsar, flaskor och annat skräp sänker trevnaden i parker och skogsdungar.

Att nedskräpning är ett hinder bekräftas av Ericsons studie (2001) där över 60 procent anser att det finns problem med nedskräpning på Järvafältet. Nästan 50 procent anser att det är problem med vandalisering och förstörelse och drygt 30 procent att det är problem med klotter. De flesta anser dock inte att problemen är stora, se figur 3.

Figur 3. Vad de tillfrågade anser att det finns problem med på Järfvafältet (%).
(Ericson 2001, sida 21)

Rädsla och ensamhet

Rädslan för överfall är mycket utbredd bland intervjupersonerna. Ändå är det få som har egen erfarenhet av överfall. Bland de intervjuade i denna studie har en varit med om bilinbrott och ett par har blivit överfallna av hundar. Många nämner att de har läst i tidningen eller sett på TV om överfall i samhället. Invandrare med dåliga kunskaper i svenska och utan erfarenhet av att sälla i nyhetsutbudet verkar ta rapporter om överfall, rån och övergrepp mycket hårt och bokstavigt. Många bär dessutom på tragiska upplevelser från krig och dylikt. Flera av de jag intervjuade berättade om saker de sett på TV-programmet Efterlyst och att de därför inte vågade gå ut längre.

Berglund & Jergeby (1998) har i sina undersökningar kunnat urskilja flera orsaker till vad som hindrar invånarna att vistas utomhus. De vanligaste är tidsbrist, rörelsehinder samt rädsla för våld och den allmänna känslan av ängslan som många känner utomhus, särskilt när det är mörkt. Det finns en känsla av osäkerhet och av att det finns obehagliga människor utanför systemet, i gathörn, i skogen och på andra ställen. Det är äldre och framför allt kvinnor som oftast berättar att de känner oro för våld. Detta trots att den gruppen mest sällan råkar ut för våldshändelser utomhus.

I Ericsons studie (2001) svarade 35 procent att det finns problem med ofredande/hot/våld på Järfvafältet, se figur 3. Över 10 procent angav att dessa problem är stora.

Ensamhet ett vanligt hinder för invandrare att gå ut. Rädslan för överfall gör att människor känner ännu större motvilja mot att gå ut ensamma. Men många uttryckte under intervjuerna också att det är tråkigt att vara ute ensam och att det krävs mycket kraft för att åka på utflykt själv. Möjligen kan man se att känslan av ensamhet samt oro och rädsla inför omgivningen är vanligare bland invandrare än andra. Vilket dock inte är så konstigt med tanke på att de varken känner så många människor eller känner till sin omgivning särskilt väl.

Under intervjuerna framkom även rädsla för mörker, gå vilse, hundar, ormar, fästingar, spindlar med mera men jag bedömer inte att detta är vanligare bland invandrare än bland

infödda svenskar. Som jämförelse kan nämnas en undersökning bland svenskar där det framkom att 17 procent är rädda för hundar (Lindhagen 2003).

Kunskapsbrist

Okunskap leder till rädsla. Mina intervjuer har visat att vuxna invandrare har mycket dålig kunskap om svenska växter och om allemansrätten. Troligen har de även dålig kunskap om vilda djur i Sverige. På ett sommarläger i Stockholms skärgård som Naturskyddsföreningen anordnade år 2000 visade det sig att de somaliska kvinnorna som deltog var rädda för giftiga och farliga djur som inte finns i Sverige (Ortmanns 2003). Den svenska skolan fostrar till naturkännedom (se inledningskapitlet) men detta missar de vuxna invandrarna. Mina intervjuer visar att invandrabarn har god kännedom om svenska växter och om allemansrätten.

4.3 Perspektiv

Det tydligaste resultatet av mina intervjuer är nog att det inte finns något typiskt invandraperspektiv. Människorna jag mött har mycket varierande erfarenheter, inställningar och önskningsar. Kanske är det inte heller ett invandraperspektiv som man ska leta efter. Kanske är invandrades perspektiv inte annorlunda än andra underprivilegerade människors perspektiv. De har ett utifrånperspektiv där det snarare handlar om att vara nyinflyttad, ointegrerad och ha dålig ekonomi än att vara invandrare. Invandrare som efter en tid lyckats bli integrerade i det svenska samhället visar inte samma mönster som de underprivilegerade (Integrationsverket 2003).

Känslan av utanförskap är inte unik för invandrare utan finns hos många människor i samhället. Att kalla någon invandrare är att lyfta fram ett etniskt perspektiv, men intervjupersonerna har också andra roller förutom att de är invandrare. Dessa roller delar de med icke-invandrade svenskar. Här följer några olika perspektiv som påverkar nyttjandet av naturen.

Barn – vuxna

Barnperspektivet är annorlunda än vuxenperspektivet. Barn vill leka med sina kamrater och de flesta är nyfikna och påhittiga. Barn har ofta mycket tid att leka och utforska. Därför är naturen både lockande och lämplig att vistas i. Barn får lära sig att vara ute i skolan där de lär sig om naturen och vad man kan göra i naturen, vilket ofta väcker intresse. Vuxna är mer begränsade av tidsbrist och försiktighet. Möjligen skulle invandrabarn kunna vara räddare i vissa situationer till följd av tragiska krigsupplevelser och dramatiska omvälvningar, men det finns ändå många likheter mellan alla världens barn.

Maria Nordström skriver i sin artikel "Barndomens landskap formar vår identitet" (1998) om hur präglade människor blir av tidiga upplevelser. Hon anser att det är svårt att lära sig relatera till en ny plats på äldre dagar. Detta skulle innebära att invandrabarn är mottagliga för nya miljöer på ett helt annat sätt än vuxna och att det är svårt för vuxna människor att byta miljö. Även Grahn (1991) skriver att åldern är mycket avgörande för hur parker uppfattas och används.

Kvinnor – män

Könsperspektivet är en annan vinkling. Kvinnor tillbringar ofta mer tid med barnen och är därför ute i parker och på lekplatser mer än män. Även vad gäller olika friluftaktiviteter och utomhussporter är kvinnor och män olika aktiva. Fiske, jakt och fotboll domineras av män medan ridning har flest kvinnliga deltagare. Den rekreativa aktivitet som är helt dominerande i Sverige är dock att promenera, kvinnor och män promenerar ungefär lika mycket (Kulturdepartementet 2000).

Kvinnor känner ofta mer oro för våld än män trots att de mer sällan råkar ut för våldsbrott utomhus (Berglund & Jergeby 1998). Specifikt för vissa invandrarkvinnor är att de kan vara begränsade av att de helt enkelt inte tillåts gå ut för sina män.

Samhällsklasser

Klassperspektivet kan också diskuteras. Det finns skillnader i friluftsvanor mellan olika samhällsklasser. I lågstatusområden kända för social instabilitet minskar intresset för områdets natur eftersom människorna känner sig osäkra (Berglund 2001). Samtidigt finns det mycket som pekar på att klasskillnaderna inte är så stora och att rekreativa vanorna är relativt homogena i Sverige (Sandell 1991, Lindhagen & Hörnsten 2000).

Stockholmsförorterna är av lågt kommersiellt intresse och media uppmärksammar sällan lokala händelser. Det finns dock ett ämne som alltid är intressant för pressen; våld. Resultatet blir att nästan det enda som rapporteras om vissa lågstatusgrannskap är negativa skrivelser om otrevliga händelser. Detta kan leda till en orättvis syn på området. Människor som bor i förorter har svårigheter att känna sig trygga och hemmastadda och är därför försiktiga med att ta sig för att nyttja naturen. Samtidigt är sambandet mellan den fysiska miljön och ”livskvalitet” speciellt starkt för människor med låg status. (Berglund 2001)

Hög arbetslöshet gör att människor håller sig kvar i sina bostadsområden även dagtid och har svårt att hitta till nya bättre miljöer (Regionplane- och trafikkontoret 2002). Dessutom fokuserar arbetslösa och människor med lågstatusyrken ofta på vardagsbekymmer och har ingen ork över till skogspromenader. Människor med dålig psykisk balans måste ha möjlighet till rekreation på nära håll för att bli motiverade att nyttja andra områden och möjligheter (Grahn 1988). Samtidigt är det speciellt viktigt att svaga grupper och människor i psykisk obalans har möjlighet till utevistelse eftersom deras psykiska balans förbättras mest av det (Ottozon & Grahn 1998), se sida 11.

En stor del av våra invandrare hamnar i förorter i stora hyreshus. När tillgängligheten till naturen är dålig kan det ta oändlig tid innan man hittar den samt lär sig förstå och uppskatta den. Miljonprogramområdena i Stockholms förorter har dock relativt god tillgång till rekreativa områden (Regionplane- och trafikkontoret 2002).

Stadsbo – landsbygdsbo

Stadsbor och landsbygdsbor har även de olika perspektiv på naturen. På landsbygden är naturen och skogen en del av vardagen. Där lär sig många från barnben hur olika djur och växter ser ut och betar sig. Det är självklart lättare att förstå hur saker och ting fungerar när man ser det med egna ögon, till exempel hur en åker växer igen på några år eller att för många rådjur är förödande för skörden. Många invandrare bor i städer och saknar denna koppling till natur och skog.

Att det idag finns många stadsbor, både svenskfödda och invandrare, som varken har intresse av eller känner sig bekväma i skog och mark kan enligt Nordström (1998), se sida 7, bero på att de växt upp utan närhet till naturen. Enligt Berglund (2001), se sida 7, påverkar det moderna livet användningen av närnaturen negativt. Vi lever bland främlingar i moderna städer vilket ger en känsla av osäkerhet.

Utifrån – inifrån

Om man känner sig hemma och delaktig på en plats kan det kallas att man har ett inifrånperspektiv. Om man däremot inte känner sig hemma så har man ett utifrånperspektiv. Gunnarsdotter (2000) delar upp känslan av att höra hemma på tre komponenter; människor, plats och tid, se sida 6. Det krävs att man har människor omkring sig som man känner samhörighet med, att man känner platsen och att man känner till historien om platsen. Visst dröjer det innan invandrare uppfyller alla tre komponenterna. Men det är långt ifrån bara invandrare som har detta som jag kallar utifrånperspektiv eftersom de inte känner sig hemma. Som nyinflyttad i en stad, eller på ett nytt jobb finns samma känsla. Om man vidgar detta perspektiv till att gälla alla som inte känner sig accepterade i samhället så kan även vissa ungdomar, homosexuella och människor som är utslagna ur samhället räknas dit.

I Berglunds studie (2001) angav människor som bott mer än tio år i Stockholmsförorten Bredäng att de inte kände sig hemma och detta förklarar Berglund med den opersonliga arkitekturen och att de olika grupperna inte umgås med varandra, se vidare sida 8.

Etnicitet

Sedan finns förstås även det etniska perspektivet. Olika kultur, tradition, religion och föreställningar påverkar hur naturen uppfattas och nyttjas.

Information och fina rekreatiomsområden underlättar troligtvis för invandrare att ge sig ut i naturen. Men jag tror att andra saker är ännu viktigare för att invandrare ska ta del av den svenska naturen. Det krävs att de känner sig hemma och för att de ska göra det behöver de känna att de tillhör det svenska samhället. Tyvärr är det ofta så att invandrare inte har många vänner, inte känner till platsen de bor på och definitivt inte har någon historisk kunskap om området. Detta gäller nyanlända men tyvärr ofta även människor som varit i Sverige en längre tid. Det är kanske inte så konstigt att invandrare uppfattas som främmande, ointegrerade och ointresserade. Det handlar om att de utlandsfödda är socialt avskilda de första åren i Sverige och därför inte har samma möjligheter som infödda att utforska omgivningen, detta gäller särskilt i storstadsregioner där boendesegregationen är stor (Regionplane- och trafikkontoret 2002).

Många invandrare står inför helt andra förutsättningar i Sverige än de gjorde i sitt ursprungsland. Där hade de kanske hus och trädgård, dessutom kände de till omgivningarna och naturen och hade släkt och vänner att umgås med. Här i Sverige bor de flesta invandrarna i lägenheter i oroliga förortsområden, de har en begränsad bekantskapskrets och känner sig främmande för miljön. De invandrare som kommer från landsbygden ställs dessutom inför den stora omställningen att naturen inte längre är en självklar del av vardagen och försörjningen.

Invandrarna är en mycket heterogen grupp. De kommer från världens alla hörn vilket innebär att de har vana av vitt skilda naturtyper. Vissa har erfarenhet av odlingsbygd, andra av stäpp och ytterligare andra har varit stadsbor i många generationer. Självklart kan det vara svårt att njuta av en tät barrskog om man kommer från torra, flacka miljöer i Afrika. Likaså tar det tid att lära sig nyttja naturen om man är född och uppvuxen i tätbefolkade och smutsiga storstäder som Beirut i Libanon eller La Paz i Bolivia, som mina intervjupersoner (4) respektive (9). Förutsättningarna är varierande men självklart tar det tid att lära känna den nya omgivningen och den svenska naturen. Jag tror också att det finns mycket fördomar om vilka erfarenheter människor från olika länder har. Det är inte säkert att alla från Afrika har sett elefanter och lejon.

Intervjuresultaten tyder på att människor som haft tillgång till natur och utnyttjat den i sitt ursprungsland har lättare att komma ut även i Sverige. Bland de jag intervjuade finns många exempel på just detta. Några som gärna är ute i den svenska naturen är en kvinna som bodde halvt på landet i Armenien (1A), en kvinna som bodde på landet i Marocko (5), en kvinna som bodde utanför Ankara i Turkiet (13), en man som bodde i Kiev halvt på landet (18) samt en kvinna som bodde vid Svarta Havet i Turkiet (12).

På motsvarande sätt har de som inte nyttjade naturen i ursprungslandet inte heller någon dragning till att göra det i Sverige. Av alla invandrare jag intervjuade var det en som verkligen inte visade något intresse för att vistas i naturen. Det var en 31-årig man från Iran som bott i städer hela sitt liv.

Något som framkom under intervjuerna är att i många varmare länder är gränsen mellan att vara inne och ute inte lika tydlig som den är i Sverige. I varma länder står dörrarna och fönstren öppna och man utför ofta sina sysslor utomhus. I Sverige däremot är gränsen tydlig, särskilt vintertid, och man måste aktivt ”gå ut” för att få frisk luft. Det finns en stor medvetenhet i Sverige om hur viktigt det är att gå ut och att det har ett värde i sig att bara vara ute. Det verkar som om det tar ett tag att vänja sig vid detta tankesätt.

Någon uttryckte att hennes beteende ändrats betydligt under tiden i Sverige. I början ville hon inte gå ut men nu njuter hon mycket av att gå i skogen och liknande. Detta kan tyda på att en viss ”försvenskning” sker och att många invandrare tar till sig av den svenska natursynen med tiden. Även förfrågningar av Arby (2000) visar att vissa invandrare lär sig det svenska sättet att nyttja naturen med tiden, se sida 53.

Samtidigt är det viktigt att få invandrarna att förstå att ingen tvingar dem att helt överge sin kultur och sina värderingar. De bör dock släppa in det svenska också om de ska kunna integreras i det svenska samhället.

4.4 Åtgärder

Intervjustudien samt tidigare studier och undersökningar har lett mig fram till en lång rad åtgärder som skulle kunna förbättra förutsättningarna för invandrare att vara ute i naturen. Dels gäller det direkta åtgärder som helt enkelt gör det lättare och mer lockande att ge sig ut och dels är det mer övergripande åtgärder.

Till de mer övergripande hindren hör kunskapsbristen samt ovanan att nyttja naturen. Kunskap kan spridas i **skolan** och genom **SFI-undervisningen**. Ovanan att nyttja naturen kan åtgärdas dels med **utflykter** och dels genom att naturen görs **lättillgänglig** och **lockande**.

Ett annat övergripande hinder är att många inte känner sig hemma. Invandrarna behöver **lära sig svenska** och **komma ut i arbetslivet** så att de känner sig delaktiga i det svenska samhället för att bli intresserade av att delta i och känna ansvar för sin nya omgivning. För att man ska känna sig hemma är första steget att lära känna människorna omkring sig. Anordnade aktiviteter i området, roliga aktiviteter eller viktiga möten, är ett bra sätt. Nästa steg är att lära känna platsen. Även detta kan åstadkommas med uteaktiviteter och utflykter. Tidsperspektivet är svårare, det tar tid att få förstås. Men att berätta historia om platsen de bor på är ett sätt att snabba på processen och intresset för historiska vandringar är stort enligt intervjuerna.

Direkta åtgärder

Intervjupersonerna känner sig dåligt informerade. De känner inte till sin omgivning, vad man kan göra och vilka möjligheter det finns. Många efterfrågar **information** samtidigt som de medger att mycket av vad de får i brevlådan hamnar i soporna. Det är en motsägelsefull situation. Men ett annorlunda utformat informationsblad eller guidebok som helst presenteras och diskuteras på ett möte med bostadsrättsföreningen eller liknande vore bra.

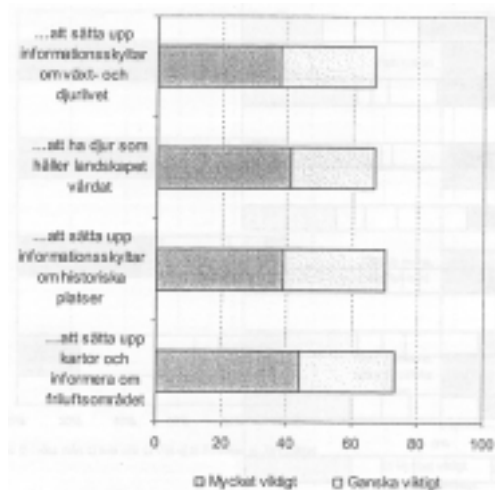
Ännu bättre tror jag att **verbal information** fungerar. Givetvis blir det mer kostsamt att ha någon som är ute och informerar personligen till invandrargrupper men det skulle kunna ge mycket bra resultat. Jag tror att det är viktigt att invandrare känner att det finns saker som verkligen är riktade till dem, att någon lyssnar på dem och intresserar sig för vad de har att berätta och fråga. **Guidade turer** eller **diskussionsträffar** vore bra.

Två olika förstudier om miljöinformation som Naturvårdsverket genomfört leder båda till samma slutsats. Mun-mot-mun-metoden är oöverträffad. För att nå ut ska miljöinformation spridas via sociala nätverk och personliga möten. (Carlsson 1999)

Jag tror att det finns ett stort motstånd mot att ge sig iväg till okänd mark, speciellt om man känner att man inte riktigt behärskar språket och har ont om vänner att åka med. Därför tror jag att det är viktigt att anordna opretentiösa **utflykter** och bjuda invandrare att delta. När de väl kommit iväg första gången och sett hur det går till tror jag att de har lättare att ta sig iväg på egen hand. Om möjlighet finns är utflykter anordnade av arbetsplatsen mycket positivt. Det stärker sammanhållning och gemenskap och är dessutom ett trevligt inslag i vardagen som kan få både invandrare och andra att upptäcka nya utflyktsmål.

Märkning av korta slingor i skogen tycker de intervjuade är bra för att slippa oroa sig för att gå vilse när de vill promenera. Flera nämnde att de ville ha **skyltning** vid och i skogsområden, gärna med lite fakta om platsen och om växter/svampar med mera. Flera nämnde uttryckligen att det vore bra om skyltningen var på **flera språk**. Detta är förstås svårt att genomföra i praktiken eftersom skyltarna blir otympligt stora om text på flera språk ska få plats. En lösning är att ha nummer på skyltarna och tillhörande foldrar med text till numren på olika språk.

Även studien av Ericson (2001) visade att många tycker att det är viktigt med kartor och information, se figur 4.

Figur 4. Hur viktigt det är för de tillfrågade att man satsar på...(%).
(Ericson 2001, sida 19)

Ett annat problem är vilka språk man skulle välja. Men, som intervjupersonerna påpekade, skulle skyltar på flera språk tydligt signalera att de riktar sig till invandrare och att någon bryr sig om deras intressen. Detta är nog så viktigt för att få ut invandrarna i naturen. Jag tycker mig ha märkt att många invandrare inte riktigt känner sig delaktiga i sin omgivning. De behöver tydliga tecken på att deras åsikter spelar roll, att de har rätt att vistas på olika platser och att utnyttja de anläggningar som finns.

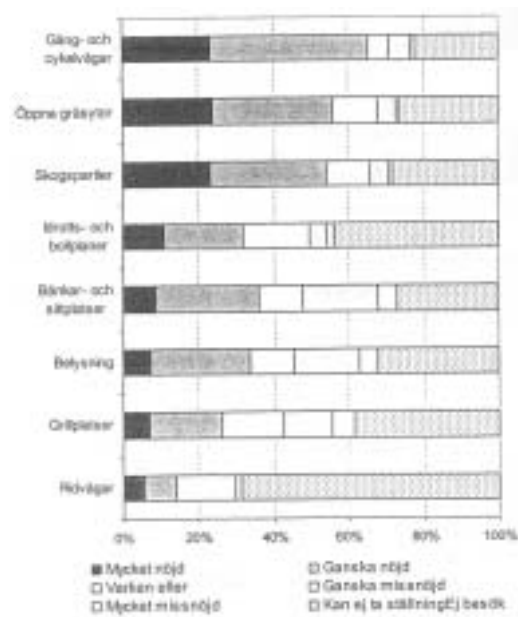
Några andra förslag som jag tycker kan vara värda att genomföra är bra **ställen att fika** och roliga **lekplatser** för barnen i närheten av bostäderna, och kanske även tennisplan och film om natur. Ännu en fotbollsplan i Jordbro och kanske fler gungor tycker jag också kunde vara rimligt. Fler **grillplatser** behövs också, särskilt i närheten av bostadsområdena.

Cykeluthyrning föreslogs av en av intervjupersonerna. Jag tror att många invandrare skulle uppskatta friluftaktiviteter om någon tog med dem ut första gången. Att visa vilken den rätta utrustningen är samt att bjuda in till "bytesdagar" skulle underlätta för dem både att klara vintern och att kunna delta i olika aktiviteter. För skolbarnen som ofta är ute med skolan är det extra viktigt med varma kläder. Flera skolor har köpt in bland annat skridskor och skidor som de låtit barnen låna med mycket positiva resultat. Det vore bra om det fanns liknande möjligheter för vuxna att få tillgång till **utrustning**, genom att låna eller hyra till låg kostnad,

bara för att få prova. Några av de vuxna som jag intervjuade uttryckte en stark önskan att få prova att åka skidor respektive att få låna en cykel.

Städning var något som kom upp flera gånger under intervjuerna. Det gäller skräp som plastpåsar, glas, flaskor och hundbajs. Vad gäller hundbajset skulle kanske några skyltar hjälpa. En städpatrull borde städa åtminstone i lekparkerna och inne på gårdarna bland husen med jämna mellanrum.

Studien av Ericson (2001) visade att cirka 20 procent av de svarande var missnöjda med skötseln av bänkar och sittplatser, belysning och grillplatser, se figur 5. Mellan 25 och 35 procent var nöjda med skötseln av dessa. Vad gäller skötseln av gång- och cykelvägar var över 60 procent mycket eller ganska nöjda. Det är alltså främst skötseln av gårdar, bänkar, grillplatser och belysning som skulle kunna skötas bättre.

Figur 5. Vad de tillfrågade anser om skötseln av Järvafältet när det gäller...(%).
(Ericson 2001, sida 20)

Bland mina intervjupersoner var det få som hade **kolonilotter** men jag tror att det är något som många skulle uppskatta, om de ligger nära bostaden. En kolonilott är lite som en egen trädgård och det var det flera som längtade efter.

För människor med tidsbrist är det viktigt att ta vara på möjligheter i vardagen till rekreation; kanske gå ett varv på gården under kaffepausen, ta cykeln till jobbet och gå till affären istället för att ta bilen. En liten stund ute i friska luften i en fridfull park kan göra underverk för humöret.

Det är vanligt med ”kulturkrokar” i naturen. Det finns en uppfattning om att naturen har ersatt behovet av religion för många svenskar. Vi vill sitta i skogen, vid ett träd, på en sten och känna trygghet och lugn. Människor från många sydliga länder har ett mycket livligare naturumgänge: familj och vänner samlas, man umgås och äter ofta tillsammans. Detta kan naturligtvis störa Svensson som filosoferar på sin sten. Som tur är så är det knappast trångt i den svenska naturen och det finns plats för båda grupperna. Vid lättillgängliga allmänna

badplatser, grillplatser och så vidare måste stora grupper och ett visst oväsen **tolereras**. Vi vill locka människor till de områden som tål högt tryck. Samtidigt bör det vara möjligt att hitta lugn en bit in i skogen eller på en enslig strandpromenad. Det vanligaste är att det blir lugnare ju längre bort från bostäder man tar sig. Vardagsumgänget med naturen är i hög grad koncentrerat kring tätorterna (Skogsstyrelsen 1991). Det är där lunchpromenaden eller dagisutflykten äger rum. Söker man ensamhet och lugn får man helt enkelt bege sig någon kilometer längre bort.

Skolan

Enligt lärarna jag intervjuat får idrotts- och biologiämnena allt mindre plats i undervisningen och det är idag ofta upp till varje lärare hur mycket utflykter i naturen det blir för barnen. Detta gör att det blir ojämnt fördelat mellan olika skolor. Det beror på skolans prioriteringar och hur pressad situationen är. Skolor med många invandrabarn är ofta pressade av många anledningar. De har fler barn som kräver specialundervisning, kan ha stökigare på grund av alla kulturkrockar samt ligger ofta i kommuner med pressad ekonomi. I denna stressade och pressade situation är det tveksamt om lärarna har möjlighet att ta ut motsträviga barn i skogen. Mer resurser borde satsas här. Lärarna kan inte bära hela lasset själva.

Skolan är ett utmärkt medium för att introducera natur och miljö för människor som inte är vana att nyttja denna. Naturen har av tradition haft en viktig roll i skolan i Sverige, särskilt i de lägre skolklasserna (se avsnittet om Friluftslivets framväxt i Sverige). Utflykter och praktiska uppgifter är viktiga moment i pedagogiken. Särskilt viktigt kan det vara för invandrabarn att bli introducerade i hur svenskar betar sig i naturen och vilka möjligheter det finns.

Två förstudier om miljöinformation som Naturvårdsverket har gjort leder till slutsatsen att skolungdomar borde vara en särskilt prioriterad målgrupp (Carlsson 1999). Enligt Sandell (1991) leder intresse för naturen till att man vill värna om den. Det är tydligt att skolan har en viktig roll i att utveckla naturintresset, som enligt min åsikt handlar om hälsa, allmänt välbefinnande, känsla av meningsfullhet, hemhörighet, integrering, möjlighet till olika billiga fritidsintressen etc.

I dag trängs **artkunskap** ofta undan i skolan, men det är något att satsa på. Saker och ting blir intressantare om man känner igen och kan sätta namn på dem. Därför kan kännedom om några av de vanligaste svenska växterna och svamparna öka invandrarnas intresse för den svenska naturen. Eftersom det händer flera gånger att intervjupersonerna kunde växtnamnen på sitt modersmål är det ett utmärkt tillfälle för **dubbelspråkig undervisning**. Det är bra för att få invandrarna, barn som vuxna, att känna sig delaktiga och intresserade. Sådan undervisning finns det ett exempel på i Malmö där de har Naturskola på persiska, se nedan.

Olsson (2002) menar att **skolgården** kan fungera som klassrum med stensättningar, skogsplanteringar, odlingar, trädhus, dammar, berättarplatser och platser för lek. Skolgården kan fungera som en lärobok fylld med kunskap, en plats laddad med upplevelser som underlättar för barnen att minnas saker de lärt sig, allt från historia till matematik.

Under de senaste åren har allt fler ”**naturskolor**” vuxit fram i Sverige. Idag finns till och med en Naturskoleförening. Den grundläggande idén är att ”lära in ute”. Naturskolan är ett arbetssätt där lärandet sker genom elevernas egna upplevelser och sinnesintryck i naturen. Positiva upplevelser i naturen är viktiga för att förklara ekologiska samband och för att förstå

miljöfrågor. Att undersöka med alla sinnen ger trygghet och samhörighet med naturen. (Naturskoleföreningen 2003)

I Lund är Naturskolan väletablerad. Målet för deras verksamhet är att öka kunskapen och intresset för naturvetenskap och hållbar utveckling. Naturskolan ska vara en resurs i undervisningen i förskolor, grundskolor och gymnasieskolor. Naturskolan i Lund är lättillgänglig, det är bara att ringa dit och bolla idéer och tankar. (Naturskolan i Lund 2003)

I Malmö finns även **Naturskola på persiska**. Tanken är att det är lättare och roligare för barnen att lära sig namn på växter och djur om de också får lära sig dem på sitt modersmål eftersom de blir lättare att relatera till och känna igen. Projektet har hittills varit mycket lyckat och det finns nu webbaserad information om blommor med mera. De har också översatt information om rekreationsområden i Malmö till persiska. Det finns 150 modersmållärare i Malmö men de har sällan kunskap om samhället och organisationer som Sveriges Naturskyddsförening, Världsnaturfonden och myndigheter. Idag har modersmållärare inte kontakt med andra lärare eftersom undervisningen i modersmål sker efter ordinarie skoltid. På detta sätt går man miste om möjlighet till samarbete. (Mångfaldskonferensen)

Skogen i Skolan, SiS, är ett annat projekt som visat sig mycket lyckat. Skolan och skogsnäringen samarbetar sedan 1973 inom SiS och firar alltså 30 år 2003. Syftet med SiS är att öka kunskapen om skog och svensk skogsnäring samt att erbjuda skolan möjligheter till verklighetsstudier av skogen och skogsindustrin. Projektledningen för SiS finns i Umeå, men det finns även lokala kontaktpersoner i varje län från både skolan och skogsnäringen. SiS samarbetar med till exempel Skogsindustrierna, Skogsägarna, Sveriges Lantbruksuniversitet, Skogsstyrelsen, SkogForsk, Skolverket och fackliga organisationer. SiS erbjuder hjälp för skolor som vill skaffa en skolskog och kan också bidra med läromedel och idématerial. De arrangerar också aktiviteter som Skogens Dagar samt ger ut tidningen Skogen i skolan. (SiS 2003)

En **skolskog** definieras som ett avgränsat område som disponeras av skolan för planerade lektioner och utevistelser. Där kan ämnesintegrering, ett undersökande arbetssätt och en kombination av undervisning, upplevelser och lek användas. Det speciella med skolskogen är att ett område finns tillgängligt mer permanent för skolans räkning och genom avtal med markägaren kan skolan få tillstånd att göra lite mer än vad allemansrätten tillåter. Det kan röra sig om att göra stigmarkeringar, sätta ut fasta skyltar, bygga eldplats, vindskydd, broar eller fågeltorn, sätta upp fågelholkar, kanske avverka några träd och hugga skolans julgran. Markägaren fortsätter att sköta området som planerat och skolan får möjlighet att följa planeringen av skogsområdets skötsel och kan få utföra enklare skogsarbete som röjning eller plantering. (SiS 2003)

Varje år deltar tiotusentals elever runt om i landet i **Skogens Dagar**. Skogens Dagar innebär att flera aktörer från skogsbruk, skogsindustri med flera genomför ett program för elever och lärare på en central plats nära en större stad. Det kostar inget för skolor att besöka Skogens Dagar. År 2003 genomför SiS en satsning som kallas **Skogen i Storstan** och riktas till elever och lärare i grundskolan, årskurs 4-6, i Stockholmsområdet. Projektet innefattar uppsökande verksamhet mot skolklasser, utbildning av lärare samt temaveckor om skog som startas med Skogens Dag på Skansen den 7 september 2003. (SiS 2003)

I Helsingborg finns skogsprojektet **Barnens skog**. Bakom projektet står Miljöverkstaden, Parkkontoret och Gatukontoret på Tekniska Förvaltningen. Projektet vänder sig till elever i

årskurs 4. Målen med projektet är att eleverna ska förstå trädens ekologiska betydelse samt vikten av träd i staden och dess närhet. Alla elever får plantera var sitt träd. Detta läsår sker planteringen den 5 och 6 maj på Örbyfältet. Eleverna får då dessutom lära sig om skogens växter och djur, hur man vårdar skogen och vad man kan använda olika sorters träd till. (Barnens skog 2003)

Projektet jag presenterat ovan visar hur skogen och naturen verkligen kan få en viktig plats i skolundervisningen. Detta för att lära barn, både invandrare och svenskfödda, hur naturen fungerar och hur den kan nyttjas och bör skötas. Detta är mycket viktigt för att människor ska lära sig att njuta av naturen utan att skada den.

Undervisning utanför skolan

Sverige har en lång historia av friluftsliv och allemansrätt, se inledningskapitlet. Enligt mina resultat känner vuxna invandrare till allemansrätten mycket dåligt. Jag tror att detta är något som det är viktigt att satsa på. Att veta exakt sina rättigheter och skyldigheter i den svenska naturen kan säkert få människor att känna sig mer delaktiga. En del vittnar om att vissa invandrare skräpar ner, jag tror att även detta kan hindras om de känner sig mer delaktiga. Invandrare bör få lära sig om allemansrätten och svensk natursyn i SFI-studierna och/eller vid introduktionen till Sverige. Det kan dock vara svårt för nyanlända invandrare att ta in vad allemansrätten innebär bara genom att någon berättar det. Jag tror att det vore mycket framgångsrikt om de dessutom blev aktivt visade, till exempel genom att SFI-lärarna tog med dem ut och grillade och på plats berättade om rättigheter och skyldigheter enligt allemansrätten.

Aktuella projekt och utflykter

Svenskfödda är vana vid att det finns fullt av frivilliga aktiviteter som man kan delta i om man vill. Invandrare har svårare att ta till sig detta, vilket kanske inte är så konstigt eftersom de kan känna sig osäkra på språket, platsen och människorna. Dessutom är traditionen i andra länder annorlunda. Ofta kanske det finns färre aktiviteter men dessa är istället välkända, självklara och inbjudande. Kanske blir man meddragen på saker av vänner eller familjemedlemmar. Jag tror att många invandrare gärna skulle delta i fler aktiviteter om de kände att de verkligen var riktade till dem. Hur detta ska gå till är svårare att lösa. Flera av de jag intervjuade uttryckte att man inte kan tvinga ut folk. Det är en svår avvägning hur man ska kunna få invandrarna att känna sig personligen inbjudna utan att vara tvingade.

Natursynen håller på att förändras. Idag blir unga svenskar allt mindre naturintresserade. Detta verkar gälla alla, inte bara invandrade svenskar. Det hävdar Gunhild Arby (2000) i en artikel om unga invandrare med titeln ”Stadsbor i själ och hjärta”. Alla hon tillfrågade skulle gärna vilja komma ut mer i naturen, bara någon ordnade det. De ser naturen som något nytt, roligt, annorlunda och kanske skrämmande. En ung kvinna i artikeln berättar att det var först när hon började jobba och fick kontakt med svenskar på rätt sätt som hon fick insyn i svensk vardag och svensk natursyn. Det inspirerade henne att börja springa, vilket hon var ensam om i familjen. Kvinnan berättar att i Irak gör man inte utflykter ensam utan oftast är flera familjer med.

Naturskyddsföreningen, SNF, i Stockholms län anordnade år 2000 ett **sommarläger** för både egna medlemmar och medlemmar från Somaliska kvinnoföreningen, SWIS. SWIS hade kontaktat SNF för att de ville delta i ett sommarläger med miljöinnehåll för att förbättra sina

medlemmars kunskap om den svenska naturen samt för att bryta de somaliska kvinnornas isolering. SNF i Stockholms län ville gärna engagera fler människor i natur- och miljöfrågor och få fler medlemmar. Lägre genomfördes 15-22 juli 2000 på Vindalsö i Stockholms skärgård. De flesta deltagarna var från SWIS och det var totalt 11 vuxna och 23 barn, 3-15 år gamla. Under lägre upptäcktes att det var svårt att prata mer ingående om miljöfrågor, dels på grund av språket och dels på grund av olika kulturell bakgrund. Naturvandringar på ön var mycket lyckade och fältbiologerna ordnade olika aktiviteter för barnen; vad finns vid strandkanten, djur i skogen/ vattnet, växter på ön, illustrationer med fynd i naturen. Andra aktiviteter var kanotpaddling, diskussioner och lägereld med sång och lek. (Ortmanns 2003)

I en redovisning uttryckte barnen att de tyckte det var bra att komma bort från Rågsved ett tag. De tyckte det var roligt att paddla kanot, simma, springa, klättra och utforska sin omgivning. Deltagarna tyckte att det var mycket positivt att lära känna en annan kultur trots att de vuxna många gånger under veckan konfronterades med kulturkrockar vilket gjorde att de blev eftertänksamma och försökte förstå varandras förväntningar. Många av de somaliska deltagarna kunde mycket lite om svenskt djurliv och var till exempel rädda för giftiga och farliga djur som inte finns i Sverige. SNF i Stockholms län hoppas att projektet öppnat ögonen för möjligheterna utanför bostadsområdet och möjligheterna att vistas i naturen och ha kul. Tyvärr har de av ekonomiska skäl inte kunnat fortsätta med denna lägerverksamhet. (Ortmanns 2003)

Björnöprojektet är ett ännu färskare projekt. Det är ett samarbete mellan stadsdelsförvaltningarna i Rinkeby, Kista och Rågsved, Skärgårdsstiftelsen, Fältbiologerna, Skeppsholmens Folkhögskola, Skeppsholmsgården, Studieförbundet och Sportfiskarna. En av initiativtagarna är Anders Unosson som ville göra någonting åt att så få av de 140 000 utlandsfödda svenskarna i Stockholms stad besöker skärgården. När naturdagen ägde rum var det 60 besökare som kom med båt till Björnöreservatet som ligger vid Torpe-Infjärde i Stockholms skärgård. Det hördes förväntansfulla barnröster på spanska, arabiska, somaliska och svenska. En somalisk kvinna berättade att hon inte vågat åka dit ensam med sina tre barn eftersom hon själv och två av barnen inte kan simma. Hon tycker det är viktigt att barnen lär sig simma och vill gärna att barnen ska komma ut oftare. Hon har märkt att de blir gladare av att komma ut i naturen till alla träd och havet. Det märktes också tydligt under denna sommardag då de var mycket intresserade och tittade, fiskade, rodde, badade och fick simlektion. Fältbiologen Ellen Rube höll en naturvandring och berättade omväxlande på svenska, engelska och spanska. Hon talade om likheterna och olikheterna mellan tallen och pinjeträdet. Hon skapade dialog och många frågor väcktes: Varför är havet nästan inte alls salt? Hur långt ut i havet sträcker sig skärgården? Får man besöka alla naturreservat i Sverige? (Dixelius 2003)

Rinkebyprojektet har pågått i flera år och drivs av studieförbundet i Rinkeby. Fältbiologerna var mycket aktiva i början för att få in fler med utländsk bakgrund i föreningen och det startades en Fältbiologklubb i Rinkeby. Studieförbundet i sydöstra Storstockholm blev inspirerade av detta projekt och har startat upp ett liknande. Fältbiologerna är med även där och det är främst med ”Haninge unga muslimer” som ett utbyte ska ske. (Behrenfeldt 2003)

I Malmö har Malmö Museer drivit projektet **Mångfaldens Mötesplats** på Rosengård i två år där de samarbetat med några kvinnoätverk. De anser att människors sätt att se på naturen spelar en viktig roll för hur den utnyttjas i olika sammanhang. Tanken med projektet är att hur människor beskriver naturen med språk och hur de framställer den i bild säger något om

förhållningssättet. Därför har de boende själva fått dokumentera Rosengård,. Arbetet på Rosengård har givit upphov till flera utställningar, två böcker, en rapport och en dagbok. Hösten 2002 gjorde de en exkursion till Beijers Park och Norra Hamnen i Malmö och diskuterade människors förhållningssätt till naturen, naturens roll i staden, allemansrätten med mera. Det var främst turkiska kvinnor som deltog och denna aktivitet var mycket uppskattad. (Bergkvist 2002)

Den 17-18 oktober 2002 hölls en **Mångfaldskonferens** i Malmö. Dess syfte var att sammanföra biologisk mångfald och etnisk mångfald. Bland de deltagande fanns både människor som arbetar med biologisk mångfald och de som arbetar med invandrare. Föreläsningar, paneldiskussioner och exkursioner till rekreationsområden och projekt stod på programmet. Malmö Naturskola och Naturskola på persiska var några projekt som besöktes. (Mångfaldskonferensen)

Naturen ska vara lättillgänglig och lockande

En av de viktigaste åtgärderna är att göra naturen begriplig och självklar i vardagen. Det bör finnas parker, skogsdungar och vatten i närheten av alla bostäder. Om alla "tvingas" passera dessa på väg till jobbet, skolan, affären eller tvättstugan så blir naturen självklar och mindre skrämmande. I och med att vardagsumgänget med naturen i så hög grad är koncentrerat kring tätorter så är det mycket viktigt att arbeta med att skapa närliggande natur som är tillgänglig för alla.

Vad gäller skötseln av den tätortsnära naturen och skogen så har jag kommit fram till att det inte behövs speciell skötsel för att just invandrare ska trivas. Det är möjligen viktigare *att* den sköts så som anges till exempel i From (1998) och Stockholms Parkprogram (2002), se inledningskapitlet. Vad som kan sägas särskilt om invandrare jämfört med andra svenskar är att eftersom de inte bott lika länge på platsen och inte känner sig riktigt hemma är det än viktigare att göra naturen och skogen lättillgänglig. Denna studie visar att det finns brist på tillgängliga, lämpliga och välkomnande rekreationsområden alternativt brist på transport till sådana områden. Problemet med tidsbrist avhjälpes om det är lätt och snabbt att ta sig till ett lämpligt naturområde. Helst ska ingen ha längre än 250 meter till ett lämpligt vardagsrekreationsområde. Om detta inte är möjligt skulle bussar och cyklar kunna erbjudas.

Stockholmsstudien "Rekreativområden och sociala grupper" visar att utlandsfödda ofta har relativt nära till natur. Många utlandsfödda bor i miljonprogramområden där det finns tillgång till rekreationsområden och denna tendens har förstärkts de senaste 15 åren. Men orsaken är troligen segregationen som pågår i regionen och inte ett medvetet val att bo nära rekreationsområden. Även många låginkomsttagare bor i miljonprogramområden. (Regionplane- och trafikkontoret 2002)

I stadsdelar med många barn med utländsk bakgrund är det särskilt viktigt att det finns goda möjligheter att vistas ute i naturen. Barnen behöver lära känna sin miljö och bli förtrodda med naturen. De kan sedan påverka sina föräldrar så att även de blir mer intresserade av naturen och friluftslivet. Även Ericson (2001) anser att just detta är viktigt eftersom barnens inspiration överförs på föräldrarna. För att få barnen att känna sig delaktiga är Skolskogar, Naturskolor och Barnens skog utmärkta, se avsnittet om skolan.

För att människor ska känna sig säkra är det bra om parker hålls öppna och ljusa och fria från stora buskage och mörka skrymslen. Platser uppfattas säkrare om det är lätt att få överblick och uppsikt (Berglund 2001 och Berglund & Jergeby 1998).

Det är bra om det finns tydlig skyltning av stigar med mera. Papperskorgar för bland annat hundbajs ska finnas. Den tätortsnära naturen är hårt belastat av besökare och därför krävs att den hålls efter ordentligt både vad gäller städning och skötsel i form av rensning, beskärning med mera.

Arbete och språkkunskaper

Jag håller helt med generaldirektörerna för Arbetsmarknadsstyrelsen, Integrationsverket och Migrationsverket med flera i en artikel i Dagens Nyheter:

”För att på allvar få genomslag för integration och mångfald krävs breda och systematiska förändringar av en rad områden i svenskt samhällsliv.” (Johansson et al 2003)

De menar att det behövs politiska beslut för att förändra systemet. Fler måste ta ansvar och ett samordnat och systematiskt arbete utvecklas för att individer snabbt ska kunna komma in och avancera på arbetsmarknaden. Detta kan ske genom att insatserna under de nyanländas första tid i Sverige knyts till arbetsmarknaden genom arbetsplatsförlagd introduktion, mentorer på arbetsplatserna och praktik. Om språkutbildningen kombineras med arbete eller praktik så gynnas språkutvecklingen samtidigt som det ger viktiga erfarenheter och kontakter på arbetsmarknaden. (Johansson et al 2003)

Föreningslivet är en annan viktig väg in i samhället. Där kan människor mötas oavsett vistelsetid i Sverige och skapa kontakter på lika villkor. Människor växer när de får göra något de brinner för tillsammans med andra. En intensivare och mer utvecklad samverkan mellan lokala föreningar och kommunerna kan göra det lättare för den enskilde att komma in i samhället. (Johansson et al 2003)

4.5 Slutsatser och förslag

I denna studie har jag kommit fram till att det krävs mer än att erbjuda fina rekreationsområden för att få invandrare att verkligen ta del av den svenska naturen. Förutom tillrättalagd natur finns även ett behov av mer omfattande förändringar i invandrarernas sociala situation. De behöver känna att de kommit in i det svenska samhället. De behöver lära sig svenska, få ett arbete och lära känna människor. De behöver känna sig hemma. Känslan av att inte höra hemma har flera komponenter; rädsla, kunskapsbrist och utanförskap. Rädslan beror till stor del på kunskapsbrist och utanförskap. Kunskapsbrist kan åtgärdas med broschyrer, guide turer samt inte minst genom skolan och SFI-undervisningen. Att lära känna närmiljön gör också att man känner sig tryggare. Problemet med utanförskap är svårare att komma till rätta med. Språkkunskaper, arbete och föreningsliv kan tillsammans med andra åtgärder förbättra förutsättningarna. Det måste också till en viss tolerans inför varandras olikheter i samhället.

Samtidigt är sannolikt behovet av åtgärder som tillgängliggör naturen större bland invandrare och andra boende i invandratäta områden än i andra bostadsområden. Behovet består av

tillrättalagda områden, hjälp med transportmedel och information. Det verkar finnas en efterfrågan på sådana åtgärder bland de intervjuade personerna i denna studie.

Brist på kunskap om naturen är vanligare bland invandrare än andra och kan vara svårare att åtgärda på grund av språkproblem. Informationsmaterial på flera språk kan hjälpa men det är viktigt hur informationen presenteras. Det är viktigt att ha ett lokalt perspektiv för att nå fram med informationen och för att människorna ska känna sig berörda. Det skulle troligen vara framgångsrikt att satsa på barn och ungdomar eftersom denna studie tydligt har visat att de kan hjälpa till att entusiasmera och även tolka åt föräldrarna. Föreningar, nätverk och samarbeten i invandrartäta områden saknas (Mångfaldskonferensen). Det behövs hjälp att organisera och samla människor till utomhusaktiviteter.

Om de riktlinjer som anges i Stockholms Parkprogram (2002), se inledningskapitlet, uppfylls så ges goda möjligheter till rekreation även nära bostaden. För invandrare är det viktigt att naturen är lättillgänglig och tydligt offentlig. I Stockholms Parkprogram anges också vad som är viktigt för att uppnå rik parkkultur. Detta kan vara extra viktigt för att få invandrare att känna samhörighet med platsen. Det bör dock kompletteras med historiska vandringar eller annat som berättar om platsen.

För att utemiljön i och kring en stad ska vara attraktiv krävs en mångfald i utformningen. Berglund och Jergeby (1998) har definierat några kriterier att följa om man vill stimulera till sociala kontakter utomhus. För att en plats ska uppfattas som intressant bör den ha ett varierat innehåll, ett **upplevelsevärde**. Det är bra med en viss **öppenhet** så att det är möjligt att ha uppsikt över miljö och människor, för att man ska kunna se varandra, bli sedd och slippa känna oro. Platsen ska erbjuda olika grupper möjlighet att känna **tillhörighet** och att de har en viss plats till förfogande som till exempel sittplatser vid planteringar åt de äldre och lekplatser för barnen. Platsen bör vara **inbjudande** och trevlig, den bör ge möjlighet till möten samtidigt som det ska vara möjligt att hålla en viss distans. Det är inte självklart att alla vill vara tätt tillsammans. Många föredrar att följa det som händer på avstånd, till exempel från sin egen balkong. Ytterligare ett kriterium är att platsen på något sätt bör uppfylla ett **nyttbehov**. Utevistelsen blir mer meningsfull om den gemensamma miljön ger tillfällen till sysselsättning, till exempel trädgårdsarbete. (Berglund & Jergeby 1998)

Slutligen vill jag understryka att hälsoaspekten är mycket viktig i sammanhanget. Om fler människor kommer ut i skog och natur kan deras hälsa förbättras (Ottoson & Grahn 1998, Folkhälsoinstitutet 1999 i Hörnsten 2000). Detta kan på lång sikt leda till färre sjukskrivningar och färre fall av utbrändhet. Det kan tyckas att detta är något staten borde beakta och arbeta med, förslagsvis genom Landstinget eller Skogsstyrelsen.

Denna studie har visat att invandrare sällan är ute i skogen. Deras rekreation är istället oftast koncentrerad till områden nära bostaden. Självklart är det viktigt att locka dem att upptäcka de svenska skogarna. Jag tror dock att man måste börja med att fånga intresset och locka med enkla aktiviteter nära bostaden. När intresset är väckt och alla hinder övervunna tror jag att invandrare och andra utsatta grupper är mer mottagliga för friluftaktiviteter som skogsvandringar, skidåkning och mycket annat.

Fortsatt arbete

Denna intervjustudie utgör endast ett stickprov bland alla invandrare i Sverige. Självklart vore det intressant att nå många fler för att verkligen kunna utvärdera hur invandrare ser på den

svenska naturen och skogen. Denna studie med kvalitativa intervjuer har dock, bland mycket annat, visat vilka hinder invandrare ser för att ge sig ut i naturen. Att följa upp denna studie med en lokalt förankrad kvantitativ studie vore kanske det allra mest givande. En sådan skulle kunna visa vilka åsikter och synsätt som är mest utbredda och vilka problem som är störst. Lokal förankring är viktigt eftersom det finns stora variationer i förutsättningar och förhållanden.

Studien har visat att det finns många hinder för att invandrare ska gå ut överhuvudtaget. När intresset väl väckts för närluft och friluftaktiviteter kan arbetet övergå till att koncentreras på rekreation i den tätortsnära skogen.

Konkreta tips att genomföra utifrån intervjuresultaten

- **Broschyrer.** Förslagsvis produceras ett generellt informationsmaterial om svensk natur som presenterar allemansrätten, några blommor/träd, några vanliga svampar och bär samt recept på blåbärspaj och lingonsylt. Denna skrift kan översättas till många/flera språk. Lokalt kompletteras den med information om naturen kring det aktuella bostadsområdet; var finns närmaste svampskog, bärställe, grillplats eller fiskemöjlighet. Även denna kompletterande information bör finnas på flera språk, hänsyn kan tas till vilka språk som är lokalt dominerande.
- Anordnade aktiviteter som till exempel **utflykter, picknickar, fisketurer, promenader** i området, **guidade turer, tipspromenader** med pris etc.
- **Festivaler/fester** kan anordnas. Invandrare bör bjudas in personligen så att de verkligen känner sig berörda.
- **Informationsdagar:** det är viktigt att alla känner eget ansvar och delaktighet i området, inte minst för att lösa problemet med hundbajs.
- **Ungdomsguider:** barn och ungdomar som utbildas om skogen och naturen för att kunna vägleda och inspirera släkt och vänner att nyttja den.
- **Utrustning** är något som många invandrare saknar. Därför vore det bra om det fanns cyklar, skidor, skridskor med mera att låna eller hyra. **Bytesdagar** då utrustning kan säljas eller köpas är en annan bra lösning.
- **Städning:** hundbajs, glas och plastpåsar ska inte få förstöra utevistelsen. Ett förslag är att anordna **städdagar** då en förening (bostadsförening, invandrarförening eller liknande) kan tilldelas ett område att städa mot en viss ersättning från kommunen eller annan intressent. På detta sätt blir det rent samtidigt som föreningen får en inkomst. Dessutom skulle detta kunna leda till att boende blir mer måna om att hålla rent i sitt område.
- Fler **grillplatser, fotbollsplaner.**
- **Märkta vandringsleder** och skyltning på flera språk.

Referenser

Tryckta källor

Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj, 1994, *Tolkning och reflektion*, Studentlitteratur.

Arby, Gunhild, 2000, Stadsbor i själ och hjärta, *Miljöaktuellt*, nr 4, 17 maj 2000, 16-17, Naturvårdsverket.

Baas, John M., Ewert, Alan & Chavez, Deborah J., 1993, Influence of Ethnicity on Recreation and Natural Environment Use Patterns: Managing Recreation Sites for Ethnic and Racial Diversity, *Environmental Management*, Vol. 17 No. 4 1993, 523-529.

Bennulf, Martin, 1999, *Miljöengagemang i olika grupper av svenska folket: Kunskapsläge och vissa förslag till åtgärder*, Uppsala universitet.

Berglund, Ulla, 2001, *Neighbourhood Nature – Joy or Fear*, Material från EDRA:s konferens i Edinburgh 2001, (opubl.).

Berglund, Ulla & Jergeby, Ulla, 1998, Stadsrum människorum – att planera för livet mellan husen, *Stad & Land*, nr 8:1998, Byggforskningsrådet, Västerås.

Boverket, 2002, *Boken om detaljplan och områdesbestämmelser*, Boverkets allmänna råd 2002:1.

Carlsson, Helene, 1999, Miljöinformation: Mun-mot-mun-metoden oöverträffad, *Hållbart*, nr 2-3-99.

Dixelius, Märta, 2003, Första resan till skärgården, *Sveriges Natur*, Årgång 94 nr 2, april 2003, 38-41, Sveriges Naturskyddsförening.

Ericson, Ulla, 2001, *Järvafältet ur boendes och arbetandes perspektiv*, Utrednings- och statistikkontoret, Stockholm.

Franke, Sigbrit et al, 2003-04-08, Åtta av tio får arbete direkt, *Dagens Nyheter*, Debatt.

From, Johanna, 1998, *Skog nära människor*, Skogsstyrelsen, Jönköping.

Geertz, Clifford, 1973, *The interpretation of Cultures*, Basic Books Inc.

Grahn, Patrik & Berggren-Bärring, Ann-Margreth, 1995, *Grönstrukturens betydelse för användningen*, Landskapsplanering Rapport 95:3, Alnarp, SLU.

Grahn, Patrik, 1988, *Egen härd – Guld värd: Institutioners och föreningars behov av egna grönområden*, 1988:8, Inst för landskapsplanering, SLU.

Grahn, Patrik, 1991, Om parkers betydelse, *Stad & Land*, nr 93/1991, MOVIUM / Inst för landskapsplanering, SLU.

Gunnarsdotter, Yvonne, 2000, Moderniseringsprocessens inverkan på landsbygden – konflikt och samverkan kring skog och jakt, I Haraldsson (red.) *Tankar kring lokal och regional utveckling inför det nya årtusendet*, SIR, Rapport 116.2000, 195-224.

Haninge, 2002, *Haninge i siffror 2002*, kommunledningskontoret, Haninge kommun.

Herzog, Thomas R., Herbert, Eugene J., Kaplan, Rachel & Crooks, C. L., 2000, Cultural and developmental comparisons of landscape perceptions and preferences, *Environment & Behavior*, Vol. 32 No.3, May 2000, 323-346.

Hörnsten, Lisa, 2000, *Outdoor Recreation in Swedish Forests – Implications for Society and Forestry*, Inst för skogens produkter och marknader, SLU.

Integrationsverket, 2003, *Rapport Integration 2002*.

Jakobsson, Pia, 2002, Johanna ska lära européerna värdet av att vistas i skogen, *Holmen Skog & Virke*, nr 3 2002, 12-13.

Johansson, Anders L. et al, 2003-03-16, Var tredje flykting har jobb efter tre år. *Dagens Nyheter*.

Kaplan, Rachel & Kaplan, Stephen, 1989, Variations: Group Differences, *The Experience of Nature*, 72-116, Cambridge University Press.

Kardell, Lars, 1985, *Växjöbornas friluftsliv*, Rapport 32.1985, Avd för landskapsvård, SLU.

Kardell, Lars & Lindhagen, Anders, 1995, *Stadsliden i Umeå – En friluftsskog mitt i staden*, Rapport 61.1995, Inst för skoglig landskapsvård, SLU.

Kulturdepartementet, 2000, *Statens stöd till friluftsliv och främjandeorganisationer*, Ds 1999:78, Regeringskansliet, Stockholm.

Kvale, Steinar, 1997, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Studentlitteratur, Lund.

Lindhagen, Anders & Hörnsten, Lisa, 2000, Forest recreation in 1977 and 1997 in Sweden: changes in public preferences and behaviour, *Forestry*, Vol. 73, No. 2, 2000, 143-153, Institute of Chartered Foresters.

Nordström, Maria, 1998, Barndomens landskap formar vår identitet, I Olsson (red.) *Det grönas betydelse för vårt välbefinnande*, 9-19, Människans natur, Byggeforskningsrådet.

Olsson, Titti, et al, 2002, Skolgården som klassrum – Året runt på Coombes School, *Stad & Land*, nr 168:2002, Movium, SLU.

Ottoson, Johan & Grahn, Patrik, 1998, Utemiljöns betydelse för äldre med stort vårdbehov, *Stad & Land*, nr 155:1998, Movium, SLU.

- Regionplane- och trafikkontoret, 2002, *Rekreatiomsområden och sociala grupper*, PM 10:2002.
- Rishbeth, Clare, 2001, Ethinc Minority Groups and the Design of Public Open Space: an inclusive landscape?, *Landscape Research*, Vol. 26. No. 4. 2001, 351-366.
- Rosengren, Karl Erik & Arvidson, Peter, 1997, *Sociologisk metodik*, 4 uppl., Liber AB, Stockholm.
- Sandell, Klas, 1991, "Ecostrategies" and environmentalism – the case of outdoor life and "friluftsliv", *Geografiska Annaler*, Human geography, Vol. 73 B No. 2 1991, 133-141.
- Sandell, Klas & Sörlin, Sverker, 2000, *Friluftshistoria Från härdande friluftslif till ekoturism och miljöpedagogik*, Daleke Grafiska AB, Malmö.
- SCB, 1993, Fritidsvanor i olika befolkningsgrupper, *Levnadsförhållanden*, Rapport nr 85:1993, Statistiska centralbyrån.
- SCB, 1997, Välfärd och ojämlikhet i 20-årsperspektiv 1975-1995, *Levnadsförhållanden*, Rapport nr 91:1997, Statistiska centralbyrån.
- Skogsstyrelsen, 1991, *Tätortsnära skogsbruk*, Rapport Nr 1:1991, Jönköping.
- Stockholms Parkprogram*, 2002, Handlingsprogrammet för utveckling och skötsel av Stockholms parker och natur, Gatu- och Fastighetskontoret, Stockholms stad.
- Thomsson, Heléne, 2002, *Reflexiva intervjuer*, Studentlitteratur, Lund.
- Toler, John, 1994, P.J. Rösiös natursyn och dess betydelse för hans bondeideologi, I Larsson (red.) *Bondens självbild och natursyn – Skrifter om skogs- och lantbrukshistoria 6*, 67-83, Nordiska museet.
- Trost, Jan, 1997, *Kvalitativa intervjuer*, 2 uppl., Studentlitteratur, Lund.

Otryckta källor

Beherenfeldt, Lisa, 2003-04-24 16:26, Personligt meddelande, Ombudsman för Fältbiologerna Stockholm-Uppland-Gotland.

Bergkvist, Sofie, 2002-10-17, Material från Mångfaldskonferensen i Malmö.

Lindhagen, Anders, 2003-05-27 10:00, Personligt meddelande, Institutionen för Skogens produkter och marknader.

Mångfaldskonferensen 2002, Diskussioner och föreläsningar i Malmö Börshus 2002-10-17 och 2002-10-18.

Ortmanns, Susanne, 2003-04-23 11:23, Personligt meddelande, Naturskyddsföreningen i Stockholms län.

Internetreferenser

Barnens skog, 2003-04-23 16:15, <http://www.helsingborg.se/miljoverkstaden/skog.html>

Den virtuella floran, Naturhistoriska riksmuseet, 2003-05-28 10:30, <http://linnaeus.nrm.se/flora/welcome.html>

Haninge, 2003-05-15 10:00, <http://www.haninge.se/templates/Page.asp?id=3065>

Huddinge, 2003-05-15 10:00, <http://www.huddinge.se/wstatistik/166826.cs>

Naturskolan i Lund, 2003-04-08 09:00, <http://www.naturskolan.lund.se>

Naturskoleföreningen, 2003-04-08 09:00, <http://www.naturskola.a.se>

SiS, Skogen i Skolan, 2003-04-23 13:20, <http://www.skogeniskolan.se>

Skogsvårdsorganisationen, 2003-05-15 12:00, http://www.svo.se/minskog/templates/svo_se_vanlig.asp?id=9184

Intervjuguide

Intervjuer av invandrare hösten 2002

Lovisa Blomqvist

Inledning

Examensarbetet: Undersöka hur olika invandrargrupper använder naturen nära staden.

Intervjuer i Huddinge o Haninge kommuner.

Jag kommer intervjuva ungefär 20 personer.

Detta ska leda till förslag på utformning/skötsel för att öka möjligheterna till rekreation för invandrare genom att förbättra tillgänglighet o attraktivitet. Det är viktigt för integration, hälsa samt är ett billigt nöje.

Du kan vara med och påverka.

Jag använder bandspelare, anonyma citat.

A. Personuppgifter

Namn, ålder, kön, vistelsetid i Sverige, ursprungsland, landsbygdsbo/stadsbo, tidigare boende i Sverige, boende: egen tomt?

B. Vanor

Vad?

- 1) Brukar du vara i naturen? Natur: både skog, riktig vildmark, parker, grönområden mellan husen.
- 2) Vad gör du då?

Var?

- 3) Vilka områden i och kring staden brukar du besöka? *Visa karta!*
- 4) Vad är det för slags platser? (gård, park, skog, äng, kolonilotter)

När?

- 5) När brukar du vara ute i naturen? (vardagar/helger, sommar/vinter, morgon/kväll, regelbundet/oregelbundet)
- 6) När var du senast ute i naturen?
- 7) Hur ofta brukar du vara ute i naturen?
- 8) Hur länge?

Vilka?

- 9) Brukar du vara ute själv eller tillsammans med andra? Vilka? (barn, bekanta, hela familjen, skolan)

Förändring?

- 10) Har dina vanor förändrats sedan du kom till Sverige?

Summering av brukarmönstret.

- 11) Tror du att det du beskrivit är typiskt för din grupp?

C. Bilder

- 12) Vad tänker du när du ser den här bilden? Vad kan du tänka dig att göra där?
- 13) Känner du igen de här svenska träden?
- 14) Känner du igen de här svenska blommor?
- 15) Känner du till allemansrätten? Vet du vad den innebär? (rättigheter, skyldigheter)

Summering av associationer till bilder.

- 16) Tror du att detta är typisk för din grupp? Tror du att andra följer allemansrätten?

D. Anledning

Varför?

- 17) Varför är du ute i naturen? / Vad lockar dig att ge dig ut i naturen?
- 18) Varför är du inte ute i naturen? / Vilka hinder ser du för att ge dig ut i naturen? (rädsla, okunskap)
- 19) Hur ser naturen ut i det område som du växte upp i?
- 20) Hur använde du dig av naturen där? Vilka vanor hade du där?
- 21) Vilka skillnader ser du mellan ditt hemland och Sverige när det gäller människors förhållande till naturen?
- 22) Vilka skillnader ser du mellan olika invandrargrupper?

Summering av anledningar.

- 23) Tror du att dessa anledningar är typiska för din grupp? Är det ett typiskt sätt att resonera?

E. Åtgärder

- 24) Har du några förslag på hur kommunen skulle kunna få invandrare att vara mer i naturen?
- 25) Vilken slags natur saknar du där du bor?
- 26) Vilka anordningar saknar du? (stigar, informationsskyltar, informationskartor, bänkar, grillplatser, papperskorgar, toaletter, vägar, bussar, lekplatser...)
- 27) Finns det intresse för en broschyr/guide till den svenska naturen?
- 28) Finns det intresse för guideade turer ut i naturen? Betalningsvilja?

Summering av åtgärder.

Avslutning

Summering (sammanfatta, kolla av, "jag förstår dig som om..")

- 29) Har intervjun påverkat ditt intresse för naturen?
- 30) Är det något mer du vill tillägga?

Tack så mycket för din medverkan!

- 31) Tror du att din förening vill ha ett exemplar av mitt examensarbete?

Det är kommunen som har ansvar för den här utredningen. Du kan vända dig till dem om du vill veta mer.

Foto Gunilla Åkerman

Foto Gunilla Åkerman

Foto Gunilla Åkerman

Foto Gunilla Åkerman